

PAPER DETAILS

TITLE: Modernlesmenin Yasam Tarzi Üzerindeki Etkileri ve Yörüklerde Modernlesme Egilimleri (Bati Akdeniz Örneği- Isparta, Burdur, Antalya)

AUTHORS: Adem ÖTER, Metin ÖZKUL

PAGES: 156-184

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/841938>

Modernleşmenin Yaşam Tarzı Üzerindeki Etkileri ve Yörüklerde Modernleşme Eğilimleri¹ ***(Batı Akdeniz Örneği- Isparta, Burdur, Antalya)***

The Effects of Modernization on Lifestyle and Trends of Modernization in the Nomads ***(The Example of Western Mediterranean Region- Isparta, Burdur, Antalya)***

Adem ÖTER*

Metin ÖZKUL**

*Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi, ademoter@yahoo.com

**Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, metinozkul@sdu.edu.tr

ORCID Numaraları | ORCID Numbers: *0000-0001-5882-4828/ **0000-0003-2511-9780

Öz: Sosyal bilimlerde toplumsal hayatın anlaşılması açısından geleneksel-modern ayrımı oldukça önemlidir. Modern toplumlar, çağının sunduğu teknolojik imkânları kullanırken onların sosyokültürel yaşamı da bu kullandığı teknolojiden ister istemez etkilenmektedir. Konargöçer Yörük kültürü Orta Asya Türk göçebe kültürel mirasının üzerine inşa edilmiştir. Çalışmanın konusu olan Yörükler ve onların meydana getirdikleri Yörük kültürü, Orta Asya'da yaşanan Bozkır kültürünün Anadolu topraklarındaki yansımasıdır. Anadolu topraklarında kayıtlara geçen ve bugün bilinen Yörük grupları Oğuz Türklerinin bir kısmını temsil etmektedir. Türk toplumu içinde konargöçer yaşamı sürdüren Yörükler Cumhuriyetin ilanından sonra konargöçer yaşamı terk ederek yerleşik hayata geçmeye başlamıştır. Yörüklerin iskânı çoğunlukla kendiliğinden gerçekleşmiştir. Göçebe yaşama tarzına alışkın olan Yörükler meskûn oldukları yerlerde ilk önce yarı konargöçer bir yaşam sürmeye başlamıştır. Bu yaşam tarzı küçükbaş hayvancılığı devam ettirmeyle doğrudan bağlantılı olup küçükbaş hayvancılığın azalmaya başladığı 1990 sonrası yaşanan sosyokültürel ve demografik faktörlerden dolayı Yörükler yerleşik kültürel hayatın özelliklerini ve yaşama tarzlarını daha çok içselleştirerek yaşamaya devam etmişlerdir. Bu çalışma Batı Akdeniz Bölgesi Yörüklerinin konargöçer yaşamı terk ettikten sonra yarı-konargöçer ve yerleşik hayata uyum süreçlerinde yaşadıkları sosyokültürel ve ekonomik değişimleri nicel ve nitel araştırma yöntemleriyle incelemektedir. Elde edilen veriler çerçevesinde söz konusu Yörük gruplarının eğitim hayatları, meslek seçimleri, evlilik ve eş tercihleri, modern teknolojiden yararlanma tarzları, ikamet şekilleri ve boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinde meydana gelen mental, moral ve maddi kültürel değişimler çalışmanın ana hatlarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Konargöçerlik, Kültürel Değişme, Modernleşme, Yarı-Konargöçerlik, Yaşama Tarzı, Yörük..*

Abstract: In the social sciences, the traditional-modern distinction is very important for understanding social life. While the modern societies use the technological opportunities of their time, their socio-cultural life is inevitably affected by the technology they use. The nomad Yoruk culture was built on the Turkish nomadic cultural heritage of Central Asia. Yoruks and their nomadic culture, which is the subject of this study, are the reflection of the steppe culture in Central Asia on Anatolian soil. The Yoruk groups, which are on record in Anatolian soils and are known today, represent a part of the Oghuz Turks. After the declaration of the Republic, the nomads started to settle into the settled life. The resettlement of the nomads was mostly spontaneous. Yoruks, who were used to nomadic lifestyle, started to live a semi-nomadic life first in places where they were built. This lifestyle was directly related with sheep and goat breeding and because of the socio cultural and demographic factors experienced after 1990, when the life style of sheep and goat breeding started to decrease, the nomads continued to live by internalizing the characteristics and lifestyles of settled cultural life. This study examines the socio cultural and economic changes experienced by the Western Mediterranean Region nomads in the process of adaptation to semi-nomadic and settled life after quitting nomadic life by means of quantitative and qualitative research methods. Within the framework of the obtained data, the mental, moral and material cultural changes of the Yoruk groups in terms of their educational life, career choices, marriage and spouse preferences, ways of making use of modern technology, forms of residence and free time are the main points of the study.

Keywords: *Nomadism, Cultural Change, Modernization, Semi-Nomadism, Lifestyle, Yoruk.*

¹ Bu çalışmanın alan araştırma verileri, proje yürütücüsü Prof.Dr.Metin Özkul, Proje Araştırmacısı Dr.Adem Öter tarafından yapılan ve Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenen 3526-D1-13 nolu proje çalışmasından alınmıştır.

Sosyal bilimlerin en önemli temalarından biri olan geleneksel-modern toplum ayrımı modernliğin anlaşılması için gerekli ancak yeterli değildir (Bağcı, 2004, s. 11). Modern/çağdaş kavramı sosyolojik olarak toplumlar arasında en gelişmiş olanların sahip oldukları bilgi ve teknolojiyle bağlantılı olarak ekonomik refah düzeyinin yüksekliği, rasyonel zihniyetle temsil edilen birey hak ve özgürlüklerinin genişliğini niteleyen bir yaşam biçimi olarak kullanılmaktadır. Modernlik ve modern olmakla nitelenen toplumlar çağdan çağa görece değişir. Ortaçağda en modern toplumlar İslâm toplumları iken, günümüzde daha çok *Batı* kültür ve medeniyetini yaratan toplumlar bu sıfatla anılmaktadır (Ülken, 1969, s. 209).

Modernleşme çoğunlukla insanlık tarihinde yaşanan teknolojik gelişme ve kültürel değişimle ilgili sürece atfedilen bir isimlendirmedir. Marshall bu süreçte kurumlaşmanın arttığını ve geleneksel toplumların basit aynı zamanda durağan yapılarının karmaşıklıkla evrildiğini ve dolayısıyla işlevsel özelliklerinin toplumsal alanda hem kapsayıcılık hem de nicelik olarak arttığını ima eder (Marshall, 1999, s. 509). Modernleşmeyi diğer dönemlerden ayıran en önemli özellik insanın doğayı ve çevresini rasyonel bakış açısıyla gözlemleyip değerlendirmesidir. Zira rasyonalite, inanç/ideoloji gibi sorgusuz ön kabuller ya da dogmalarla, doğa karşısında edilgen bir tavır almak yerine, sorgulayan, açıklama isteyen ve bu doğrultuda deneyimler yaşamayı, girişimlerde ya da eylemlerde bulunmayı gerektirir. Diğer bir deyişle bireyin kendisi açısından olumsuzluk içeren çevreyi değiştirme, doğa karşısında edilgen değil etkin bir tutum takınmayı gerektirir (A. Inkeles, akt. Marshall, 1999, s. 209). Böyle bir tutum halinin bir toplumda yaygınlaşması çağdaşlarına göre toplumun yaşam tarzının daha üst bir seviyede farklılaşmasına yol açar ki, gerçekte modern sıfatıyla kastedilen de bu görece farklılaşmadır. Günümüzde kastedilen modernleşmeyi bu anlamda değerlendirmek gerekirse, bu farklılaşmanın kökenleri hakkında öne sürülen görüşler oldukça çeşitlilik taşımaktadır. En yaygın kabul görenlerden biri; bu sürecin on yedinci yüzyılda Avrupa'da başladığıyla ilgilidir ki, o zamandan günümüze uzanan süreçte neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam farklılaşmalarına, daha açık olarak toplumsal, ekonomik, hukuksal, siyasal vb. birçok alanlarda ortaya çıkan yaygınlaşmış bir örgütlü yaşam farklılaşması ve biçimlerine işaret eder (Giddens, 1994, s. 9). Bu sürecin ortaya çıkışında ve gelişmesinde ortaya çıkan en önemli olgulardan birisi endüstri devrimidir. Endüstri devrimiyle birlikte yeni hammadde ve teknolojileri kapsayan keşif ve icatlar, hızlı nüfus hareketleri, ulus devletlerin ve kitlesel hareketlerin doğuşuyla birlikte modernliğin hızla genişleyen sınırları, dünya ölçeğinde var olan toplumları, sosyo-ekonomik değişimlere zorlamıştır.

Toplumsal bağlamda modernleşme olarak isimlendirilen ve toplumsal yaşamı bütün unsurlarıyla etkileyen temel değişimler genellikle dört alanda gerçekleşen değişimlerden oluşur. Bunlar:

1. *Siyasî Bakımdan Modernleşme*: Toplumların siyasal yaşamlarındaki katılımcı karar verme sürecini destekleyerek bunu güçlendiren anahtar kurumları; siyasî partiler, parlamento, çoğulcu demokratik katılım v.b. gelişimini içerir.
2. *Kültürel Açısından Modernleşme*: Geleneksel olan yaşam ve yönetim biçimlerinin yerine çoğunlukla laikleşme ve ulusçu ideolojilere bağlılıkların artması kast edilir.
3. *Ekonomik Açısından Modernleşme*: İşbölümü ve mesleki uzmanlaşmanın artması, iş yerinde verimliliği ve ürün/hizmet kalitesini artırmaya yönelik olarak yapılan ileri yönetim teknikleri ve teknolojinin birlikte kullanımı ve ayrıca ticaret kolaylığıyla belirlenen temel ekonomik değişimleri kapsar.
4. *Toplumsal Açısından Modernleşme*: Geleneksel otoriter zihniyetin ve ataerkil yapının artan okuryazarlık ve kentleşmeye bağlı olarak gerilemesi ve demokratikleşmesi anlamına gelir (Cevizci, 1999, s. 604-605).

Modernleşme genellikle içeriğine olumluluk atfedilen yönü belli bir toplumsal değişim anlamında kullanılır ki, buna genel sosyoloji literatüründe toplumsal gelişme adı da verilmektedir (Kurtkan Bilgiseven, 1995, s. 333). Her toplumsal değişimde olduğu gibi modernleşme de ortaya çıkan değişimler toplumun bütün kesimlerini aynı anda etkilemezler. Toplumun bazı kesimleri görece gecikmeli olarak bu sürece katılır. Çalışmada ele alınan konuyu açıklamakta kullandığımız verilerimizi elde ettiğimiz “Yörükler” de modernleşmeye görece gecikmeli ve seçici olarak katılan toplumsal gruplardan biridir. Aşağıda modernleşmenin genel bir değerlendirmesi yapıldıktan sonra Batı Akdeniz Bölgesinde yaşayan Yörük gruplarının geleneksel konargöçer yaşam biçiminden modern yerleşik yaşam

biçimine geçiş süreci irdelenmeye çalışılacaktır. Böylelikle makale çalışmasından; modernleşme sürecinde toplumsal bir grubun sosyo-kültürel uyum süreçlerini nasıl yaşadıkları, karşılaşılan zorluklar ve bunlarla baş edebilme yöntemleri, nesiller arası yaşam tarzı değişikliklerini tespit ve analiz etmek amaçlanmaktadır. Böylelikle bu tür büyük sosyo-kültürel değişim süreçlerinin hem grubun aktörleri açısından hem de içinde yaşadıkları toplum açısından ortaya çıkan toplumsal maliyetinin açıklığa kavuşturulması sağlanarak düşünce ve öneriler belirlenmeye çalışılacaktır.

Geleneksel Toplumun Dönüşümü ve Modernleşme

Mardin, modernleşme ve modernleşmenin etkilerini tartışırken; modernleşmenin yarattığı farklılaşma, merkezileşme gibi kavramlar açısından süreci ele alır. O, modernleşmenin Avrupa feodalizminin çöküşüyle başladığını, burjuvazinin doğuşu ve gelişmesiyle birlikte endüstrileşmenin ortaya çıktığını, akabinde siyasal hakların toplumsal tabana doğru genişleyerek yaygınlaştığını belirtir. Bu süreçte bu tür olgusal değişimlere koşut olarak toplumun bazı fonksiyonlarının merkezde toplandığını, yeni gruplaşmaların oluştuğunu ve toplumsal fonksiyonların farklılaştığını tespitini yapar. Ancak bu değişim ve oluşumlar içerisinde en önemlisinin ise grup ve fonksiyon farklılaşmalarıyla ortaya çıkan toplumsal kopukluğun yerini dolduracak yeni yapıların geliştiğini, örneğin vatandaşlık bağı, milli kültür bilinci gibi yeni oluşumlar merkezileşmenin, toplumsal ve ekonomik yapıyla ilgili değişimlerin yarattığı farklılıkları birbirine bağlayarak bütünleştirdiklerini düşünür (Mardin, 2002, s. 25-26). Benzer görüşler ileri süren Karl Deutsch de gelenekselden moderne dönüşüm sürecinde tüm toplumu etkileyen ve harekete geçiren bir toplumsal seferberlik halinin ortaya çıktığını, toplumsal yapıda meydana gelen farklılaşma ve ayrışmaların yeni araçlarla birbirine bağlandığını ve bir bütün olarak işlerlik icra ettiğini belirtir. Böylece modern dönemde ulaşım ve haberleşmenin insanları birbirine bağlayarak, toplumun bir ağ şeklinde, özellikle ekonomik üretimle ilgili konularda bütünleştiğini ve bir bütün olarak hareket etme kabiliyeti kazandığını düşünür (akt. Mardin, 2002, s. 27).

Modernleşmeye yönelik toplumsal destekli sosyal seferberlik bazen sürecin yaşandığı toplumda sınırlı bir başarıyla sonuçlanabilir. Modernleşen toplumda bazen azınlıklar modernleşmenin tüm süreçlerini yaşarken, geleneksel yaşamdan tamamıyla kopamayan geniş kitle ise görece çok daha yavaş bir değişim süreci yaşar. Mardin, Osmanlı modernleşmesini incelerken bu sürece değinmiş ve geniş halk kitleleri için şu yorumda bulunmuştur. Onlar "...modernleşmenin tamamen dışında kalmazlar, sınırlı bir şekilde katılırlar, teknoloji hayatlarını etkiler, fakat değerlerini diri bırakır. Bu sınırlı modernleşme Osmanlı İmparatorluğu'nda geleneksel yapıların Batı'daki kadar sert bir şekilde yırtılmamasından ileri gelmiştir" (Mardin, 2002, s. 78). Huntington bu durumu daha geniş bir genelleme yaparak benzer şekilde ifade etmiştir. Zira O, modernleşme sürecindeki ülkelerin çoğunda, toplumun küçük bir grubunu oluşturan ancak modernleşmiş olan seçkin kitle ile çoğunlukla geleneksel yaşam süren kitleler arasında geniş bir uçurum oluştuğunu düşünmektedir (Huntington, 1966, s. 97). Modernleşmenin hızı ve kapsamı dışında ne gibi sonuçların ortaya çıktığı üzerinde duran düşünceler de oldukça geniş bir ilgi alanını oluşturur. Köker, bu düşüncelerin ortak özelliklerini bir araya getirerek modernleşmenin toplumsal boyuttan başlayan değişim ve dönüşüm sürecinin bireylerdeki yansımada karşımıza belirli bir insan tipi çıktığını belirtir. Ona göre "Modernleşme sürecinde insanla doğa ve insanla insan arasındaki ilişkilerin belirli bir kavranış biçimini (veya belirli bir 'kültür'ü), belirli bir İktisadi ilişkiler sistemini ve nihayet, genellikle bu öğelerin oluşturduğu toplumsal ve iktisadi temel üzerine bina edildiği düşünülen bir siyasal yapıyı içermektedir" (Köker, 2007, s. 40).

Geleneksel özelliklere sahip toplum ile modern toplum arasında yapısal ve yaşamsal bağlamda birçok farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar genel olarak yaşamsal, maddi ilişkiler, sosyal ilişkiler ve toplumsal kurallar çerçevesinde ele alınabilir. Amerikalı sosyal tarihçi James M. Henslin geleneksel ve modern toplumların karşılaştırmalı özelliklerini detaylı bir şekilde ele alarak bu özellikleri aşağıdaki şekilde tablolastırmıştır (Bkz. Tablo:1).

Tablo 1: Geleneksel ve Modern Toplamların Karşılaştırılması

Nitelikler	Geleneksel Toplamlar	Modern Toplamlar
Genel özellikler		
Sosyal Değişme Hızı	Yavaş	Hızlı
Grup Büyüklüğü	Küçük	Büyük
Dini İnanış	Daha çok	Daha az
Eğitim	Düzensiz / sıradan	Düzenli /resmi
Yerleşim Yeri	Kırsal	Kentsel
Aile Büyüklüğü	Büyük / geniş	Küçük
Bebek Ölümleri	Yüksek	Düşük
Yaşam Süresi	Kısa	Uzun
Sağlık Hizmetleri	Evde tedavi ve bakım	Hastanede tedavi ve bakım
Zamansal Yönelim	Geçmişe	Geleceğe
Nüfustaki Dönüşüm	Birinci Derece	Üçüncü /dördüncü derece
Maddi İlişkiler		
Endüstrileşme	Yok	Var
Teknoloji	Basit	Gelişmiş
İşgücü Ayrımı	Basit	Gelişmiş
Gelir Düzeyi	Düşük	Yüksek
Mal-Mülk Sahipliği	Az	Çok
Sosyal İlişkiler		
Toplumsal Örgüt Yapısı	Cemaat/ Gemeinschaft	Cemiyet/ Gesellschaft
Aile Yapısı	Geniş	Çekirdek
Yaşlılara Saygı	Çok	Az
Toplumsal Tabaklaşma	Katı ve kesin	Daha Açık
Statü Biçimleri	Daha çok doğuştan gelen	Daha çok sonradan kazanılan
Kadın Erkek Eşitliği	Daha az	Daha çok
Toplumsal Kurallar		
Ahlaki Normlara Bağlılık	Kesin	Görece
Sosyal Kontrol	Gayri resmi	Resmi
Farklılıklara Karşı Gösterilen Saygı	Daha az	Daha çok

(J. M. Henslin, *Essentials of Sociology*, 11th Edition, Pearson, USA, 2014, p. 476.)

Modern toplumda yaşayan her bir bireye modern insan denilir. Köker, modern toplumda yaşayan bireylerin sahip oldukları en temel karakteristiklerin bir listesini yaparak, modern insanı şu şekilde betimler (Köker, 2007, s. 40-41):

- a) Her zaman yenilik ve değişime hazır ve açıktır.
- b) Yalnız kendi yakın çevresinde değil, onun dışında karşılaştığı sorun ve konu hakkında da fikir sahibidir.
- c) Hayata bakışı ve bu çerçevede yaşama tarzı geçmişten çok, bugüne ve geleceğe yöneliktir.
- d) Plan ve düzen, hayatının vazgeçilmezleridir. Tüm faaliyetlerini belirli bir plan ve düzen içerisinde yürütür.
- e) Doğaya ve çevreye egemen olma, onu değiştirme, kontrol altına alma modern insanın en büyük inancıdır.
- f) Bireysel zihniyet rasyonalisttir. Toplumsal davranışları kader veya kapris belirlemez. Toplumsal güvene büyük önem verir.
- g) Toplumsal yaşamda karşılıklı saygı göstermenin önemini farkındadır, bu nedenle başkalarına saygı gösterme eğilimi daha güçlüdür.
- h) Hayata bakışında bilim ve teknolojiye daha çok inanç duyar.
- i) Adalet duygusu liyakat temellidir.

Yukarıdaki özelliklere sahip geleneksel olmayan insan tipinin yer aldığı modern toplumda insanın doğa ve diğer insanlar ile olan ilişkilerinde de, bu özelliklerden kaynaklanan özel düşünüş ve davranış kalıplarının varlığı görülecektir. Çünkü modern insan kendine has özellikleriyle günümüz dünyasında varlığını sürdürmektedir.

Endüstri Devrimi sonrası kapitalist ekonomik sistem içerisinde yer alan modern insanın ihtiyaç fazlası olarak tüketme isteği artırılmıştır. Sınırsız tüketme isteğiyle sınırlı doğal kaynaklar arasında en iyi dengeyi kurma işi ise öncelikle ekonomi bilimini doğurmuştur. Modern insan ile doğal çevre arasındaki ilişki şekli bilim ve teknolojiye yaşanan gelişme ve ilerlemelerle önceki döneme göre değişmiştir. Bu bağlamda modern insanın gündelik yaşamını içinde geçirdiği alan yeniden anlamlandırılmıştır. Lefebvre, bu anlamlandırma çabalarından birisini şu şekilde ortaya koyar: Ona göre, insanın gündelik yaşamını sürdürdüğü bölge, yaşamın tahakküm altında olmayan kesimi ile tahakküm altındaki kesimi arasındaki ayrımın ve kesişim bölgesi olarak; malların az çok arzuya dönüşmüş ihtiyaçlarla karşılaştığı bölge olarak tanımlanmaktadır (Lefebvre, 2013, s. 54). Köker'e göre modern insanın gündelik yaşamını saran doğal çevre artık "...uyum gösterilecek zorunluluklar üreten bir kaynak olmaktan çıkmış, maddi ihtiyaçların azamî ölçüde karşılanması için akıl yoluyla (temelinde pozitif-araşsal aklın yattığı bilim ve teknoloji yoluyla) egemen olunması gereken bir nesneler evreni durumuna gelmiştir" (Köker, 2007, s. 42).

Alman sosyolog Ferdinand Tönnies toplumları yaşadıkları ilişki tipinin niteliğine göre sınıflandırır. Kuvvetli bir dayanışmanın, ortak bilinç ve mülkiyetin bulunduğu insan birlikteliklerine cemaat/topluluk olarak; bireysel çıkarların ve özel mülkiyetin bulunduğu, sözleşmeli dayanışmanın yaygın olduğu birliktelikleri ise cemiyet/toplum diye ikiye ayırır (Tönnies, 2001, s. 22-52). Cemaat tipi bir oluşumda bireysellik çok fazla gelişmemiştir, çoğunlukla ortak irade hâkimdir. Üyelerinin topluma karşı ileri sürebilecekleri bir kişilikleri söz konusu değildir. Topluluğun çıkarları kişinin çıkarlarının üzerindedir. Topluluğun kontrolünde töre/örf, adet, gelenekler ve güçlü dinsel inançlar önemli bir rol oynar. Bunlara bağlı olarak da üyeler arasında doğal bir dayanışma bulunur ve kolektifliğe bağlı olarak aile hukuku ve kolektif mülkiyet söz konusudur. Geleneksel yaşamda iş bölümü ve mesleki uzmanlaşma çok fazla gelişmemiştir. Modern toplumsal yaşamda bireysel irade gelişmiştir. Toplumun üyeleri, kendilerini birey olarak toplumdan ayırt ederler ve böylece bireysel çıkarlar topluluk çıkarlarının önüne geçmiştir (Bağce, 2004, s. 12). Toplumsal kontrol sağlanmasında ise geleneksel yaşamdaki kontrol mekanizmalarının yerini pozitif hukuk kuralları ve akılcı sözleşmeler almıştır. İş bölümü ve mesleki uzmanlaşma gelişmiştir.

Modernlik, Kültür ve Yaşam Tarzı

İnsanlar kendilerinin ya da başkalarının davranışlarını tanımlarken yaşama tarzı (*lifestyle*) kavramından yararlanırlar (Kaya, 2003, s. 19). Yaşama tarzı bireyin ya da grubun günlük hayatındaki tipik özellikleri içerir. Bu özellikler ilgi alanları, görüşler, davranışlar ve davranışsal yönelimlerle

uyumludur. Örneğin yaşam tarzı boş zamanı değerlendirme tercih ve tahsisleriyle; yani giysi ve yiyecek tercihleri, müzik zevki, okuma ve sanat anlayışı, izlediği televizyon programları; tüketici mal ve hizmetlerinin seçimiyle ilgilidir. Bireysel düzeyde yaşam tarzı, kendini ifade etme, kişisel zevk ve kimlikle kendini gösterir. Yaşama tarzı, bir grubun, üyelerine beryandan birlik beraberlik diğer yandan ise toplumdaki diğer gruplardan farklı oldukları hissini verir (Gerro, 2007, s. 2644). Yaşama tarzları günlük hayatın belirli yönlerini sosyal veya sembolik değerlerle kuşatmanın belirli bir yoludur (Chaney, 1996, s. 44).

Toplumların kendilerine özgü sosyal yaşamlarının ayırt edici örüntüleri genellikle kültür terimiyle ifade edilir. Kültür, sosyal bilimlerin en muğlak kavramlarından birisidir. Kavramın zıddı *doğa* olarak kabul edilir. Eagleton kavramın etimolojisini incelerken İngilizce *Culture* “kültür” ile aynı kökten gelen “*coulter*”ın, saban demirinin ağzı anlamına geldiğini belirtir. O, insan etkinliklerinin en inceliklisine işaret eden bu sözcüğün anlamının emek ve tarımdan (agriculture), gelişim (cultivation) ve üründen (crops) türettiğini düşünür (Eagleton, 2005, s. 9). Bir kültür antropoloğu olan Malinowski ise kültürü oldukça geniş ve net bir biçimde tanımlamıştır. Ona göre “kullanım ve tüketim maddelerinden, çeşitli halk gruplarının yapısal hak ve görevlerinden, insan düşünce ve becerilerinden, inanç ve alışkanlıklardan oluşan tümel bir bütündür” (Malinowski, 1992, s. 66). Burke Malinowski’nin bu tanımına atfen kültürün kapsamını biraz daha somutlaştırmaya çalışır. Ona göre kültür önceki kuşaktan kalan edebî, mimari ve sanatsal eserleri, malları, teknik süreçleri, fikirleri, alışkanlıkları ve değerleri barındırır (Burke, 2008, s. 41). Kültür kavramının anlamı, çoğu kez kullananın amaçlarına göre anlamlandırılmakla birlikte, ilk kullanışındaki, ‘sadece insanlar tarafından yaratılan ve kullanılan maddi nesneler’ anlamının yanında zamanla, “mecazi” olarak “moral meseleleri” de kapsayacak şekilde genişlemiştir (Eagleton, 2005, s. 10).

Kültürün yukarıdaki anlamlarını da dikkate aldığımızda kültür, insanlar tarafından nesiller aracılığıyla aktarılan, bazen geliştirilen, bazense kullanılmadığı/yaşatılmadığı için unutulup ortadan kaybolan, insan hayatını etkileyen, maddi manevi her şeydir. Dolayısıyla bir topluluğun kendi gündelik yaşamını sürdürmekte kullandığı araç/gereçler, normlar, gelenek ve töreler, üretim/tüketim biçimleri ve kalıplaşmış toplumsal ilişkiler gibi maddi ve moral unsurlar yaşam tarzını belirlemenin yanında, toplumun/topluluğun tarihselliğinde ortaya çıkan kültürün de bir kısmını ifade eder. Dolayısıyla kültür ve yaşama tarzı iç içe geçmiş müşterek anlamlara sahip kavramlardır (Chaney, 1996, s. 4,5).

İnsanlık tarihi, yaygın olarak yapılan iktisadi faaliyetinin niteliğine göre; avcılık ve toplayıcılık, tarımsal üretim ve endüstriyel üretim tarzlarının hâkim olduğu üç dönemden/toplum biçiminden geçerek günümüze doğru evrilmiştir. Her toplum içinde bulunduğu biçime uygun düşen kendine has bir geçim biçimi, dolayısıyla uygun bir yaşama tarzı oluşturmuş ve yine bu biçimle uyumlu bir düşün biçimi ortaya koymuştur. Ancak her devrin kendi koşullarına uygun bir “biçim” özelliği olsa da, toplumlar yaşam süreçlerini oluşturan tarihçe içinde koşullarını ve biçimlerini dönüştürüp geliştirmişlerdir (Şenel, 1995, s. 16-17). Toplumlar geçirdikleri dönüşüm çerçevesinde görece birbirlerinden oldukça farklı özelliklere sahip olsalar da, genellikle bu dönüşüm ve gelişim, bazı sosyal bilimcilere göre ilkelikten ya da geleneksellikten modernliğe, diğer bazılarına göre de gelişmemişlikten ya da az gelişmişlikten gelişmişliğe doğru olduğu varsayılır. Hangi nitelemeyi kullanırsak kullanalım ilkel, azgelişmiş ya da geleneksel nitelendirmesiyle anılan toplumların en karakteristik özellikleri; *türdeş* ve *eşitlikçi*yen, gelişmiş ya da modern toplumlar ise *farklılaşmış* ve *eşitliksizci* bir yapıya sahiptirler (Şenel, 1995, s. 25). Durkheim, Tönnies, Weber gibi sosyologlar bu iki toplum biçimi arasındaki en önemli farkın örgütlenme farkı olduğunu düşünürler. Durkheim bu örgütlenme farkını mekanik ve organik işbölümü kavramlaştırmasıyla (Durkheim, 2013, s. 180), Tönnies ise cemaat ve cemiyet kavramlaştırmasıyla (Tönnies, 2001, s. 22-52) ortaya koyarken, Weber gücünü rasyonel düşünceden alan bürokrasi kavramıyla (Weber, 2004, s. 290) göstermeye çalışır.

İnsanlar kültürel ve sosyal yapı içinde toplumsal yaşamlarını sürdürürler. Kültürel yapı, toplum hayatındaki değer hükümlerini, normları, inançları, kullanılan maddi öğeleri kapsarken sosyal yapı, o toplumun sosyal hayatında gözlenebilen sosyal ilişkiler ve sosyal organizasyonların nasıl işlediğidir (Erkal, 2000, s. 173-174). Yaşanılan mekânsal özelliklere göre toplumların yapıları ve yaşama tarzları farklılıklar göstermektedir. Yaşam alanlarının oluştuğu coğrafi mekânlar ile buralara inşa edilen konut

şekilleri fiziksel koşullarla bir dereceye kadar ilgili olsa da bunlara asıl şekil veren o toplumun yaşama tarzını yansıtan kültürüdür (Erkal, 2000, s. 183). Örneğin kırsal mekânlarda yaşayan Yörükler çoğunlukla köylerini dağ eteklerine kurarak, evlerinin yanında temel iktisadi faaliyetleri olan hayvancılık ve tarım ekonomisine yönelik yerler yapmışlar (ahır, samanlık, garaj vb.) avlu duvarıyla çevrili bulunan coğrafya ve ekonomik koşullara göre tuğla, taş ve kerpiçten müstakil bir ya da iki katlı bahçeli evlerde yaşamayı tercih etmektedirler (Eröz, 1991, s. 112-113). Şehir hayatı ise bünyesinde yaşayan insanları çoğunlukla yaşam alanlarına bağlı olarak dönüştürmektedir. Zira şehrin en önemli özelliklerinden birisi, ortak yaşam alanlarının çok katlı binalarla sınırlı olmasıdır. Berger’in işaret ettiği gibi, kırsal yaşam sürerken ev ve iş etkinliklerini birlikte yapabilen aile üyeleri kendilerini çok daha fazla özgür ve mutlu hissedebilirken, kent yaşam tarzı bu etkinlikleri her aile üyesi açısından farklılaştırarak daha kısıtlı bir özgürlük ve mutluluk alanı oluşturarak insanların yaşam tarzlarını sınırlandırmaktadır (Berger & Thomas Luckmann, 2015, s. 30)

Yörükler ve Yörük Kültürü

Her toplumun ve hatta toplumsal grubun kendisini diğer toplumların ya da grupların genel benzerlerinden ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Kültür kavramıyla nitelenen bu ayırt edici özellikler, zaman ve mekân koşullarına göre, bir kısmıyla potansiyel kalsa bile, eylemsel ilişkilere akseden kısmıyla gündelik yaşamın ihtiyaçlarını karşılar ve her toplumsal birimin hem fiziki çevreyle hem de sosyal çevresiyle ilişkilerini düzenleyerek onların yaşam tarzlarını oluşturur. Bu makalenin konusu olan Yörük gruplarını da diğer konargöçer gruplardan ayırt etmekte bu bakış açısının önemli olduğunu söyleyebiliriz. Genellikle sosyal örgütlenme şekli ve ekonomik meşguliyetler gibi bir grubu makro düzeyde betimleyici kıstaslar, çeşitli gruplar arasındaki farklılıklardan ziyade genel benzerlikleri ortaya koymaktan öteye bir sonuç vermemektedir. Örneğin Eröz, Yörüklerin konargöçerlik dairesi içinde yer alan göçebe yaşantısını sadece göçebelik ve buna bağlı olarak oluşan sosyal teşkilat ve ekonomik zaruretin sonuçları ile açıklamamanın Yörük yaşam biçimini açıklamada yetersiz kaldığını söyleyerek bu duruma işaret etmektedir (Eröz, 1991, s. 77).

İbn Haldun’a göre her toplumun aslı konargöçer yani “bedevi” hayata dayanmakla birlikte zamanla bu hayat ve yaşam tarzı yerini yerleşik hayata geçen, tarım ve ticaretle uğraşan yani “hadari” topluma bırakmıştır. Bedevilik ve hadarilik arasındaki ayrım göçebelik değildir. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yaşam biçimi her iki yaşam biçimini ayırmada en önemli özelliktir. Çünkü İbn Haldun’a göre bedevi toplumlar, en önemli özelliği olan göçebeliğin yanında bu toplumlardan bazıları kırsalda yerleşik hayat sürmekte hatta tarımsal üretim yapmaktadır. Bedevi ve hadari yani göçer-şehirli halk ayrımı günümüzün kır-kent yaşam biçimine benzemektedir (İbn Haldun, 2007, s. 323-324).

Türklerin de, en azından bir kısmı konargöçer bir yaşam tarzı ve kültüre sahiptir. Kafesoğlu, bu yaşam biçimi ve oluşan kültüre “*Bozkır Kültürü*” adını vermektedir (Kafesoğlu, 1987, s. 2). Kökenleri Orta Asya’ya dayanan bu kültürün devamı Anadolu’nun fethiyle birlikte özellikle Kızılırmak’ın batısında kalan topraklarda, Akdeniz, Ege bölgelerinde ve Balkanlarda Yörük Kültürü olarak karşımıza çıkmaktadır (Sümer, 1952, s. 511).

Yörüklerin görünür yaşam tarzını oluşturan konargöçerliği, “*Bozkır Kültürü*”nün yaşamsal zorunluluklarından kaynaklanan bir alışkanlığın kalıntısı olarak düşünmek de gerekir. Örneğin Fransız gezgin ve oryantalist Léon Cahun Yörükleri de dâhil ettiği konargöçer gruplarla ilgili gözlemlerini yorumlarken; göçebelerin coğrafi koşullar gereği göçebe yaşantısı yaşadığını, yerleşik hayat imkânı ortaya çıktığında da derhal göçebeliği bırakarak yerleşik yaşama geçtiklerini ifade eder (akt. Gökalp, 1995, s. 14). Bu, belki genel eğilim olarak doğrudur ancak Yörüklerin yaşam tarzının sadece coğrafi koşullara bağlı olarak açıklanamayacağını düşünen Gökalp, Bilge Kağan ve kayınbabası arasında geçen bir diyaloga atıfta bulunur:

“Bilge Kağan kayınbabasına, bir şehir kurarak, milletiyle birlikte orada yaşayacağını söyledi. Kayınbabası ona dedi ki:

-Şehirde veya köyde yaşamak bizim işimize gelmez. Şimdiye kadar hür ve bağımsız kalabilmemiz göçebelik sayesinde. Göçebe olduğumuz için, istediğimiz dakikada Çin’e akın ve yağma yapabiliriz. Çinliler durumu öğrenip, savaş hazırlıklarına başlayınca kadar, biz işimizi bitirir, aile çadırlarımızla birlikte Çinlilerin yetişemeyeceği uzak bölgelere çekilmiş oluruz. Böylece Çinliler, isterlerse beş yüz binlik, hatta bir milyonluk askerle üzerimize gelsinler, bize hiçbir şey yapamazlar” (Gökalp, 1995, s. 14).

Dolayısıyla bu diyalogdan yola çıkarak, Yörüklerin sürdürdüğü konargöçerlik yaşam tarzının kökenlerinde demografik yetersizlik ve ekonomik kaynakların elde edilmesi ihtiyacının yanında, güven duygusunun sağlanması ve özgür kalma arzusu gibi faktörlerin etkisini de görmek gerektiğini söyleyebiliriz. Nitekim Eröz, özellikle güven duygusu ve özgür kalma arzusunu kastederek; Yörük göçebeliğini “... bu hayata gönül vermenin, ona atfedilen ehemmiyetin neticesi...” olarak görür (1991, s. 77). Bu nedenle de Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya intikal eden göçebe yaşam tarzını sadece coğrafi koşullardan kaynaklanan bir ekonomik üretim biçimine indirgemenin son derece hatalı olduğunu belirtir (Eröz, 1991, s. 78). İktisadi gereksinimler, demografik yetersizlikler, çevreye olan güvensizlik ve özgür kalma isteğinin oluşturduğu ideolojik tutum, Anadolu’ya gelen ve sonradan “Yörük ve Türkmen gruplar” olarak isimlendirilen toplulukların da yaşam tarzlarını şekillendirmiştir.

Orhonlu’ya göre de Yörükler ile diğer göçebe grupların özellikleri uyuşmamaktadır. Yörüklerin sürekli bir yaylak-kışlak hareketi içerisinde olmaları ve sabit bir yer tutmamaları ilk anda bunların da “göçebe” olduklarını akla getirmekle birlikte, Yörüklerin hayatı daha yakından incelendiğinde, bunların “göçebe” olarak sınıflandıramayacağını belirtmektedir. Zira ona göre Yörükler, yaylakta hayvanlarını otlatmakta ya da hayvancılıkla uğraşmalarına karşın kışlakta; kondukları yerde tarımsal ekinlik yani bir tür basit ziraat faaliyeti yürüterek ekip biçmektedirler. Bu nedenle Yörükleri “göçebe” olarak nitelemek onların yaşam biçimini tam olarak açıklamada yetersiz kaldığı için doğru değildir. Bu nedenle bunlara “konargöçer” denmesini uygun bir isimlendirme olarak düşünür (Orhonlu, 1963, s. 13). Ancak belirtmek gerekir ki, tüm konargöçerler, hayat tarzı yönünden aynı karaktere sahip olsalar da yapı bakımından kendi içlerinde değişik topluluklar olarak görülmektedir (Aksoy, 2001, s. 97). Yörüklerin de konargöçer olarak diğer konargöçerlerden ayırt edici ve kendine özgü nitelikleri bulunmaktadır.

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Oğuz Türklerinin çoğunlukla yaşama tarzı değişmiştir. Artık bozkır kültürünün yerini zamanla yerleşik yaşam kültürü almıştır. Selçuklular ve Osmanlı’nın ilk dönemlerinde yerleşik yaşama geçmeyen Oğuzlar devlet tarafından “Türkmen” ve “Yörük” adı altında anılmaya başlanmış ve bu Türk gruplar bozkır kültürünü devam ettirmiştir (Kutlu, 1987, s. 3). Yörük ve Türkmen adlandırmasının, konargöçer yaşam tarzını benimseyen Türklerin mekân dağılımları dikkate alınarak yapıldığı düşünülmektedir. Özellikle XV. Yüzyıldan sonra Batı Anadolu ve Rumeli’deki göçebe boylara genel olarak Yörük; Doğu’daki yerleşik kabilelere ise Türkmen adı verilmiştir. Ernst Werner gibi bazı Batılı yazarlar Yörük ve Türkmen arasında bir etnik farklılaşma olduğunu, Yörüklerin Ön Asya göçbeleriyle karıştığını ileri sürseler de (akt. Avcıoğlu, 1978, s. 172), Örneğin: Osman Turan, Faruk Sümer (Demirtaş), Mehmet Eröz gibi bilim insanları bu görüşe karşı çıkmışlardır. Kısaca; **Türk, Türkmen, Yörük, Tahtacı, Kızılbaş** (Alevi) adları ile nitelenen topluluklar arasında etnik hiç bir fark olmayıp, hepsi **Oğuz (Türkmen)** kavminin torunlarıdır (Sümer, 1972, s. 174-175).

Braudel, Anadolu’nun da içinde bulunduğu Akdeniz havzasının baskın ekonomik etkinliğinin “transhüman” bir karaktere sahip olduğunu öne sürer. Transhüman ekonomik etkinlik, sürekli göçebe hayvancılığa dayalı bir etkinliktir. Çoban ve hayvan sürüleri sürekli hareket halinde bir meradan diğerine göçer durumdadır (Braudel, 1989, s. 40). Yörüklerin yaşam tarzı transhümanstan bazı yönleriyle ayrılır. Yörükler kışlak ve yaylak adı verilen mekânlar arasında, hem yerleşik hayatın hem de göçer hayatın özelliklerini ve ekonomik etkinliklerini birlikte yürütmektedir. Bundan dolayı Yörükler “konargöçer” olarak adlandırılmaktadır.

Günümüz Türkiye’inde, sayıları gittikçe azalmakla birlikte, mevsimlere göre yaylak-kışlak arasında döngüsel bir yaşam tarzını sürdüren (Ögel, 1978, s. 38) “Yörük” gruplarına özellikle Batı ve Güney Anadolu’da rastlanmaktadır. Bunlar ilkbahar aylarında, Torosların yaylalarına göçerler. Kış

mevsiminde de Aydın, Denizli, Antalya, Adana ve Urfa gibi şehirlerin çevresindeki köylerinde yaşamlarını sürdürürler (Kurtkan Bilgiseven, 1995, s. 107). Bu grupların en önemli meşgalesi küçükbaş hayvancılık olmakla birlikte (Kutlu, 1987, s. 2) geçimlik ziraat ürünleri yetiştiriciliği, halı-kilim dokumacılığı gibi tarım ve zanaat faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Eröz'ün tespitleriyle; meşgul olunan sanat faaliyetleri içinde, halı ve kilim dokumacılığının yanında, motifli (yanışlı) çuval dokumacılığı, süslü keçeler, süslü çadırlar yer almaktadır. Yörük yaşamını oluşturan bu meşguliyetler günlük yaşamın en önemli ihtiyaçları doğrultusunda, kolay taşınabilir ya da 'yükte hafif' eşyaların üretilmesi çerçevesinde şekillenmiştir. Çadır, gündelik yaşamın sürdürüldüğü mekândır. Diğer dokuma mamulleri giyim ihtiyacının karşılanması ve için de yaşanan çadırın tefrişi için gereklidir. Bu sayede hem iklim değişimlerine karşı korunur hem de toplumsal saygınlık pekiştirilmiş olur. Eröz, çadır ve çadır yaşamının, Yörüklerin medeniyet göstergesi olduğunu ifade eder (Eröz, 1991, s. 79).

Faruk Sümer'e göre "Yörükler sakın, dürüst ve çalışkan insanlardır". Sümer'in belirtmiş olduğu bu üç önemli özellik konargöçer Yörüklerin en önemli özelliğidir. Fakat fiziki ve antropolojik özellikleri açısından da Yörükler diğer halklardan kolayca ayrılabilir. Çünkü "onlar düz yüzlü insanlardır; yani yüzlerinde Moğolluk vasıfları yoktur; gözleri geniş ve eladır. Uzun boylu, geniş gövdeli insanlardır... Yörükler yüz şekli ve beden yapısı bakımından Oğuzlar'ın en yakın temsilcileridir. Çünkü onlar -eğer böyle bir şey olduysa- en az karışmış topluluklardır" (Sümer, 1994, s. 7-10).

Sümer'in de yukarıda belirttiği üzere Yörükler arasında endogami türü evlilikler 1990'lara gelinceye kadar yaygın olarak görülmektedir. Fakat sonraki yıllarda ülkemizde ve dünya ölçeğinde yaşanan küresel ilişkilerin etkisi, eğitim ve iş nedeniyle dışa açılma doğrultusunda Yörüklerin temel değerlerinde meydana gelen değişimler endogamiden egzogamiye geçişi giderek yaygınlaştırmıştır.

Türk modernleşmesi tarihsel arka planıyla köklü bir geçmişe sahiptir. Geleneksel toplumsal yapı kurum ve kuruluşlarıyla ve bunların bireysel yansımasıyla geleneğe ait ne varsa bu süreç içinde önemli ölçüde bir değişime tabi olmuştur (Subaşı, 2003, s. 7). Benzeri bir değişim aynı toplumun, sadece yaşam tarzıyla farklılaşan Yörükler'de de meydana geldiğini söylemek mümkündür.

Günümüzde Göçerlik, Yarı Göçerlik ve Yerleşiklik

Ülkemizde 1940'lı yıllara gelindiğinde güney Akdeniz bölgesinde yaşayan konargöçer Yörüklerin etno-antropolojik tetkikiyle ilgili ilk çalışma Kemal Güngör tarafından yapılmıştır (Bkz. Harita 1). Güngör yapmış olduğu bu çalışmada aynı zamanda Anadolu'da o dönem konargöçer yaşam süren Yörüklerin de bir haritasını çıkartmıştır. Bu haritada da görüldüğü gibi Yörükler bu yıllarda da, Anadolu'ya ilk gelişlerinden itibaren yaşamaya başladıkları yerlerde meskûn haldedirler. Genel olarak Kızılırmak'ın batısı olarak betimlenen bu bölge, Akdeniz ve Ege boyunca uzanan ve Toros sıra dağlarıyla sınırlanan kıyı şeridi üzerinde bulunmaktadır.

Harita 1: Anadolu'da Yaşayan Yörüklerin Yaşam Sahaları

(Kemal Güngör, *Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki*, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Yayın No. 24, Ankara, 1941, Harita 1)

Yörükler Türkiye'nin sahip olduğu ekonomik ve toplumsal koşullardaki gelişmelere paralel olarak 1950'li yıllara kadar geleneksel konargöçerlik yaşam tarzını bütün özellikleriyle yaşamaya devam etmiş, kentleşmenin, endüstrileşmenin, sulu tarım ekonomisinin ve endüstriyel istihdam alanlarının 1950'li yıllardan itibaren artması sonrasında, hızla konargöçerlikten yarı yerleşik ya da yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Yörükler iskân oldukları yere ve çevre koşullarına da mümkün olduğunca çabuk adapte olmuşlardır (Eröz, 1991, s. 49 vd.).

Türkiye'de 2000 sonrası dönemde yaşayan Yörük aşiret ve obaları içinde konargöçer kültürün son temsilcileri Sarıkeçili Yörükleridir. Sarıkeçililer günümüzde, kış aylarını Torosların eteğinde, Akdeniz sahil şeridinde geçirirler. Yoğun olarak Mersin ve çevresinde Silifke, Akdere, Aydıncık, Gülnar, Mut dolaylarında kışlarlar. Yazın ise Torosların zirvesinde yer alan yüksek yaylalara göç ederler. Genellikle Konya, Karaman, Antalya il sınırları içinde Hadim, Bozkır, Sarıveliler, Taşkent ve Alanya'nın yüksek yaylalarını tercih ederler (Çolak, 2015, s. 25-26).

Bu çalışmanın alan bulgularını toplarken edindiğimiz izlenime göre günümüzde yarı konargöçer hayatın en önemli temsilcileri ise Batı Akdeniz bölgesinde yaşayan Karakoyunlu Yörükleridir. Karakoyunluların kalıcı konutları kışlaklarında, Antalya Serik ve civarındadır. Yaylak olarak ise çoğunlukla Aksu (Anamas) Çayır yaylasını kullanmaktadırlar.

Konargöçer yaşama tarzına sahip olan Yörüklerin en önemli özellikleri; doğa dostu ve çevreci olmaları, devlete çok fazla yüklerinin olmaması, onların yüzlerce yıldır yaşattıkları idare kültürü² çerçevesinde hareket etmeleri neticesinde kendi kendilerine yeten döngüsel bir yaşama tarzına sahip olmalarıdır. Çolak'ın ifadesiyle (2015, s. 29) konargöçer Yörüklerin devlete herhangi bir külfeti yoktur aksine katkısı vardır. Mülkiyet duygusu ve hırsı bulunmaz. Şehir hayatına ve onun kurallarına yabancıdır. Kendi kendilerine yeten bir hayatı sürdürürler. Konargöçer kültürün son temsilcilerinin yerleşik hayata geçmesiyle birlikte bu kültürün pratik yansımalarını önümüzdeki yıllarda gözlemlemek artık mümkün olmayacaktır.

Konargöçerlikten Yerleşikliğe; Yörük Yaşam Tarzındaki Değişmeler

Yukarıda da sıklıkla değinildiği gibi, Yörüklerin Anadolu'nun Türkler tarafından iskânının başladığı yıllardan bu yana en yoğun yerleşim yerlerinden biri Batı Akdeniz bölgesidir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Yörükler de, bu bölgede nesiller arası bir süreçte bu yaşantıyı sürdürmüş, bugün bazıları kırsalda bazıları şehirlerde yerleşik hayata geçmiş ve çok az da olsa bir kısmı hala bu yaşantıyı sürdürmeye çalışanlardır. Çalışma sözü geçen yerlerde meskûn, Yörük yaşam tarzını vaktiyle yaşamış olanlarla birlikte, küçük bir kısmıyla da olsa şu anda devam ettirenlerin modern yaşamın gereklilikleri, varsa kendileri açısından karşılaştıkları zorlukları ve dolayısıyla uyum süreçlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Yöntem

Araştırma Alanının Sınırları: Araştırma, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, konuyla ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşaması ise, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan görüşme formlarının araştırma sahasında uygulanmasından elde edilen bulgulardan oluşmaktadır. Alan çalışmasında nicel ve nitel araştırma tekniği birlikte kullanılmıştır. Nitel ve nicel veriler eşliğinde bir durum çalışması ortaya konulmuştur. Görüşmede yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Gerekğinde Yörük yaşam tarzının inceliklerini temsil eden bireylere rastlandıkça odak görüşmeler de yapılmıştır. Görüşme formlarından elde edilen veriler -açık uçlu olanlar kategorileştirilerek- bilgisayar ortamında, istatistik programıyla analiz edilmiştir.

² İdare Kültürü: "İdare" kavramının "yönetme, çekip çevirme, tutumlu olma, yerinde harcama" gibi anlamlarının Yörüklerin yaşama tarzının temelini oluşturan sosyal, ekonomik ve çevresel boyutların günlük hayat içinde pratiğe dökülerek uygulanmasına denir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi: Bu çalışmanın ampirik bulgularının toplandığı araştırma alanı Batı Akdeniz Bölgesidir. Veri kaynağımız olan bireyler kartopu örnekleme tekniği ile bu bölgede yaşayan Yörüklerden seçilmiştir. Görüşme yapılan kişiler; çoğunlukla Cumhuriyet'in ilanından sonra yerleşik hayata geçenler, yarı konargöçer yaşam sürenler ve halen Isparta, Burdur ve Antalya'da, 43 farklı köyde/mahallede yaşayanlar ile bunlarla akrabalık bağı olan ve zaman içinde Isparta, Burdur, Antalya il merkezleriyle, bunlara bağlı Şarkıkaraağaç, Serik, Manavgat ve Alanya ilçe merkezlerine yerleşerek, kent yaşam biçimini sürdürmekte olan Yörüklerden oluşmaktadır.

Araştırma evreninde kırsal alan ve şehir merkezlerindeki konargöçer kökenli Yörük nüfusunun tam sayımı mümkün olmadığından; araştırmanın her iki safhasında da nicel ve nitel verileri elde etmek amacıyla kartopu örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada hali hazırda hem konargöçerliği sürdüren hem de köyde yerleşik yaşayan 90 ve şehirde yerleşik olarak yaşayan 90 Yörük birey olmak üzere 180 birey ile görüşülmüştür.

Demografik Özellikler

-Görüşülenlerin Yaşı

Araştırma Yörüklerin yaşam tarzlarını dolayısıyla bu yaşam tarzı etrafında oluşmuş kültürel birikimi tespiti ve anlamayı amaçladığı için, kartopu tekniğiyle oluşturulan örneklemin güvenilirlik ve geçerliğini yüksek tutabilmek için katılımcıların yaş ortalamaları yüksek tutulmaya çalışılmıştır. Böylece Yörük yaşam tarzı ve kültürünü temsil kabiliyeti olan bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır. Köyde sürekli olarak ikamet edenlerin ve kışları köyde yaşayıp yaz aylarında yaylaklara çıkan yarı konargöçer yaşayanların yaş ortalamaları 65-69 iken şehirde yerleşik yaşayanların 50-55'dir. Köyde yaşayan/ yarı konargöçer Yörüklerin en genci 39³ en yaşlısı ise 92⁴ yaşındadır. Şehirde yaşayanların en genci 36⁵ en yaşlısı ise 87⁶ yaşındadır. Örneklemi oluşturan bireylerin yaşları kategorilerine göre aşağıdaki şekilde tablolastırılmıştır (Bkz. Tablo:2).

Tablo 2: Tablo: Görüşülenlerin Yaşı

Köyde ve Konar göçer Mean: 14		Yaş Toplamları		Köyde ve Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
Şehir Mean: 11,40		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
	35-39	3	1,6	1	1,1	1,1	2	2,2	2,2
	40-44	17	9,4	2	2,2	3,3	15	16,7	18,9
	45-49	22	12,4	6	6,7	10,0	16	17,8	36,7
	50-54	27	15	8	8,9	18,9	19	21,1	57,8
	55-59	28	15,5	10	11,1	30,0	18	20,0	77,8
	60-64	19	10,5	13	14,4	44,4	6	6,7	84,4
	65-69	13	7,3	8	8,9	53,3	5	5,6	90,0
	70-74	18	10	12	13,3	66,7	6	6,7	96,7
	75-79	10	5,5	10	11,1	77,8			
	80-84	18	10	16	17,8	95,6	2	2,2	98,9
	85-89	4	2,2	3	3,3	98,9	1	1,1	100,0
	90+	1	0,6	1	1,1	100,0			
	Toplam	180	100	90	100,0		90	100,0	

Köyde yaşayan ve konargöçer yaşam süren örneklem grubunun %37'sini 60-74 yaş aralığındaki yaşlılar, %33,3'ünü 75+ yaşındaki ileri yaşlılar, %29'unu 40-59 yaş aralığındaki orta yaşlılar, %1,1'ini ise 30-39 yaş aralığındaki bireyler oluşturmaktadır.

Şehirde yaşayanlar örneklem grubunun %76'sını 40-59 yaş aralığındaki orta yaşlılar, %19'unu 60-74 yaş aralığındaki yaşlılar, %3,3'ünü 75+ yaşındaki ileri yaşlılar, %2,2'sini 30-39 yaş aralığındakiler oluşturmaktadır.

³M. Ş., Doğum Tarihi:1974, Görüşme Yapılan Yer: Alanya Çakallar Mahalle.

⁴Hacı M. Ö., Doğum Tarihi: 1920, Görüşme Yapılan Yer: Aksu Karaöz Yörükler Mahalle.

⁵M.D., Doğum Tarihi:1978, Görüşme Yapılan Yer: Isparta, Memleketi: Mersin Toroslar Arslanköy Mahalle.

⁶B.G., Doğum Tarihi:1926, Görüşme Yapılan Yer: Şarkıkaraağaç Merkez.

-Görüşülenlerin Doğum Yeri

Yörüklerin doğal yaşam alanlarına bağlı olarak doğum yerleri kırsal alandır. Örneklemi oluşturan bireyler, daha önce belirtildiği gibi 1940'lı yıllardan sonra yerleşik hayata geçtikleri için ve örneklem seçimindeki tercihimiz nedeniyle çok genç yaşta olanlar temsil edilmediği için köy doğumlular oldukça baskın görünmektedir.

Dolayısıyla köyde ve yarı konargöçer yaşayanların tamamına yakını (%98,9) köy doğumlu iken, örneklemde ilçe doğumlu olanlar çok az (%1,1) il doğumlu ise yoktur. Şehirde yaşayanların ise çok büyük çoğunluğunu (%88,9) yine köy doğumlular oluştururken ilçe doğumluların oranı oldukça az (%6,7) ve il merkezi doğumluların oranı ise %4, 4 ile temsil edilmektedir (Bkz. Tablo:3).

Tablo 3 : Görüşülenlerin Doğum Yeri

		Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar		Şehirde Yaşayanlar	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Köy	89	98,9	80	88,9
	İlçe	1	1,1	6	6,7
	İl Merkezi			4	4,4
	Toplam	90	100,0	90	100,0

-Görüşülenin Cinsiyeti

Araştırma için hazırlanan görüşme formu köyde/konargöçer yaşayan 85 erkek 5 kadın, şehirde yaşayan 86 erkek 4 kadın olmak üzere toplam 180 Yörük bireye uygulanmıştır. Örneklem grubunun yaklaşık %95'i erkek, %5'i kadınlardan oluşmaktadır. Görüşülenlerin tamamına yakını erkeklerden oluşmakla birlikte, araştırmamız esnasında görüşme yapılırken gerek köyde/ konargöçer yaşayanlarda gerekse şehirde yaşayanlarda katılımcıların yanlarında çoğunlukla eşleri de bulunmuştur. Eşler söz hakkı ortaya çıktığında görüşmeye bilgi ve deneyimleri çerçevesinde katkı yapmışlardır (Bkz. Tablo:4).

Tablo 4 : Görüşülenlerin Cinsiyeti

		Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar		Şehirde Yaşayanlar	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
	Erkek	85	94,4	86	95,6
	Kadın	5	5,6	4	4,4
	Toplam	90	100,0	90	100,0

Modern Yaşam Tarzının Etkileri: Zihniyet ve Toplumsal İlişkilerde Değişme

Geleneksel yaşam tarzından modern yaşam tarzına geçiş nesiller arası bir süreçte ortaya çıkan olgusal bir değişimdir. Bu değişim sürecinde örneğin Yörükler gibi bir grup her şeyden önce kendi toplumsal çevresinde temas ve gözlemlene imkânına sahip gruplarla kendini kıyaslayacak ve modern yaşama olan tutumunu ve bakış açısını bu sınırlar içinde belirleyecektir. Berger bu süreci şu şekilde özetlemeye çalışır:

Her tür gelenekçi için durmadan tekrarlanan mesele, geleneksel yapı ile modern yapı arasındaki hattın nerelerden geçirileceği meselesidir. Bu hat, gerek pratik ve gerekse ideoloji safhasında öyle bir hattır ki onun diğer tarafına geçince geleneksel yapının modern bünye ile uzlaşması değil ancak ve ancak geleneksel yapıdan sapmalar, geleneksel yapının sulandırılması söz konusudur. Bu problemi çözmek için uygulanabilir olma niteliğine sahip bir çözümün bulunduğundan şüpheliyiz. Bunun anlamı geleneksel sembollerin bayrağının altında, sürekli olarak, modernizasyon ve karşı-modernizasyon girişimlerinin birbirleriyle uzlaştırılmasıdır (Berger& Berger&Kelner 1985, s. 184-185).

Nitekim Eröz bu süreçte ortaya çıkan zihniyet değişimlerinden bahsederken, örneğin değişmeye aday bir grup olarak Yörüklerin diğer gruplarla temasları sonucunda anlayışları, tevekkül ve kanaatkârlık düşünceleri değişmiş, kolektif bilinçleri ve düşünce biçimleri sarsılarak yerini bireyci

psikoloji ve sübjektif değer yargılarının aldığını belirtmektedir. Dolayısıyla eski yaşamda ailenin temel geçimine katkı için ve bir dayanışma çerçevesi içinde yapılan halı, kilim dokumacılığı, çeşitli hayvan ürünlerinin değerlendirilmesi ya da göç sürecinde yapılan işbirlikleri gibi ortak işler bireysel kazanç getirici ekonomik faaliyet kolları olarak değişmeye başlamaktadır (Eröz, 1991, s. 120).

Modern öncesi ortamlarda temel güven, topluluk, akrabalık bağları ve arkadaşlıklardaki kişiselleşmiş güven ilişkileri içine yerleşiktir⁷. Modern yaşamda ise bunların yerini yavaş yavaş bireyi hedef alan formel kurumlar almaktadır. Giddens bu kurumlara “Güven Kurumları” adını vermektedir (Giddens, 1994, s. 108). Yörüklerde de konargöçerlikten yerleşik hayata geçişte hem zihniyet değişiminde hem de geleneksel toplumsal ilişkilerdeki değişimin dayandığı hususlardan birisi budur. Artık kolektif bir bilinçaltında, bağlı olunan grubun çıkarları çerçevesinde değerlendirilen günlük yaşamın gereklilikleri, modernleşme sürecinde; önce akrabalar, daha sonra aile üyeleri ve son aşamada birey çıkarları çerçevesinde değerlendirilen hususlar haline gelmeye başlar. Ancak bizim örneklem grubunda henüz bu sürecin başlangıç safhasında olduğu söylenebilir. Örneğin yardımlaşma konusunda örneklem verdiğimiz cevaplarda; köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar arasında en çok yardımlaşma akrabalar arasında yapılmaktadır (%100). Komşu ile yardımlaşma ikinci sırada yer almakla birlikte görüşülenlerin tamamına yakını komşularıyla yardımlaşmalarını belirtmişlerdir (%96,7). Öte yandan daha bireyselleşmiş ilişkiler içinde düşünebileceğimiz arkadaşlık ilişkileri ise akrabalık ve komşuluk ilişkilerine göre oldukça az görünmektedir (%2,2).

Şehirde yaşayan Yörükler arasında da en çok yardımlaşma akrabalar arasında yapılmaktadır (%92,2). Ancak köyde yaşayanlara göre şehirde yaşayanlarda, akrabalarından sonra yardımlaşma arkadaş çevresiyle daha çok yapılmaktadır (%72,2). Şehrin sosyal hayatında kırsal yaşamda komşunun yerini arkadaş almıştır. Şehirde yaşayanlarda komşularla yardımlaşma köydekilere göre 1/3’tür (%32,2). Komşuluk ilişkileri şehirde giderek yok olan bir değerdir. “Ev alma, komşu al” sözü Yörükler arasında da yoğun olarak söylenilmektedir. Şehirde yaşayanlar komşunun evden daha mühim bir şey olduğunu belirtmektedir.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanların çoğunluğu (%86,7), şehirde yaşayanların ise tamamına yakını (%97,8) maddi manevi her konuda yardımlaşmaların yapıldığını belirtmekle birlikte parasal yardımlaşmaların giderek azaldığını belirtmektedirler. “Yörükçülük” hayatında konargöçer yaşamı, yarı konargöçerliği yaşamış ve şehirde yerleşik modern hayat süren Çakal Yörüklerinden Cafer Uyar Yörükler arasında ödünç para alıp vermenin azalmasının nedenlerini dört başlık altında toplamıştır:⁸

- a) Paranın değer oynaklığı,
- b) Ekonominin iyileşip kötüleşmesi,
- c) İhtiyaç sahibinin borç alınca ödeyip ödeyememe durumu,
- d) Akrabalık bağlarının zayıflamasıdır.

Yaylada yaşayan Yörükler arasında yardımlaşma en fazla akraba-komşu ile (%54,2), komşu ile (%33,3), akraba ile (%8,3) yapılmaktadır. Yaylada Yörükler ekmek yapmadan hayvan kırkımına, birlikte en yakın yerleşim yerine gelip gitmeden, çadır ve hayvan güvenliğine kadar halen yardımlaşmayı sürdürmektedirler. Yaylada yaşayan Yörüklerin kendi iç dinamiklerinde karşılıklı bir güvenin olduğunu gözlenmiştir. Örneğin örneklemde yer alan bir görüşmeci konuyla ilgili değişmeyi şu şekilde ifade etmektedir: “Önceden deven yitse, komşu senin yükünü götürürdü. Şimdi bencilik var.”⁹

⁷Yörükler arasında bir nevi şifreli güvenilir haberleşme yöntemi olarak bazen tespih vs. gibi araçlar kullanılmıştır. Örneğin: Baba paraya ya da başka bir şeye ihtiyaç duyduğunda eğer kendisinin emanet alacağı arkadaşına gitme zamanı ya da imkânı yoksa çocuğuna kendine ait ve arkadaşının bildiği bir eşyasını (tespih, şapka vb.) vererek çocuğunu emanet alacağı kişiye selamıyla göndermiştir. Emanet verecek kişi babasının selamı ile birlikte getirdiği eşyanın emanet alacak olana (arkadaşına) ait olduğuna kalbi kanaat getirirse sorgusuz sualsiz gelen çocuğun ihtiyacını gidermiştir. Bilirmiş ki verdiği emanet, emanet alan tarafından bütçesinin uygun olduğu en kısa sürede ya da söz verilen sürede geriye dönecektir.

⁸ Cafer Uyar, 1955 Doğumlu, Görüşme Yeri: Alanya Merkez, Görüşme Tarihi: 14.09.2013.

⁹ İsa Tekkanat, 1941 Doğumlu, Görüşme Yeri: Antalya Merkez, Görüşme Tarihi: 05.07.2014.

Resim 1-2: Koyun Kırkımı ve Yardımlaşma, Çayır Yaylası Aksu (Anamas)

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar para ihtiyacı olduğunda ilk önce akrabalarına müracaat etmektedir (%86,7), daha sonra bankaya (%25,6), komşularına (%18,9), arkadaşlarına (%15,6) müracaat ederek parasal ihtiyacına çözüm getirmektedir. Antalya Kumluca Erentepe (eski adı *Buldur*) Mahallesinde yaşayan Yeniosmanlı Yörüğü 1930 doğumlu O. K. para ihtiyacı olduğunda kimlere müracaat edersiniz sorusuna “Kanaat ettim kimseden istemedim” demiştir.¹⁰ O. K. yaşadığı yerde kendi aşiretinden kimse olmadığından olsa gerek kanaat/idare etmiş hiç kimseden borç para istememiştir. Bu tür örnekler bize Yörükler arasında bir “kanaat/idare kültürünün” olduğunu göstermektedir.

Konumuz olan Yörüklerde modernleşme ve değişim bağlamında değerlendirilebilecek bir diğer husus da misafirperverlik anlayışıdır. Eröz Yörüklerin misafirlere karşı çok cömert olduklarını ancak bunun israf düzeyinde olmadığını ve onların aynı zamanda da tutumlu ve tasarruf meyillerinin de yüksek olduğunu belirtmektedir (Eröz, 1991, s. 212). Öte yandan Eröz, daimi yerleşiklikle birlikte bu anlayışta da yavaş yavaş bir değişimin olduğunu belirtir (Eröz, 1991, s. 123). Bu çalışmanın bulguları da buna paraleldir. Araştırmamız esnasında yaptığımız görüşme ve gözlemler göstermektedir ki, yerleşik yaşamla birlikte Eröz’ün de bahsettiği bu anlayışı Yörükler kaybetmeye başlamışlardır. Misafirperverlikle -misafir ister büyük ister küçük olsun- ilgili anlayış, yaşlı ve ileri yaşlılarda yaşamaya devam ederken orta yaşlılarda kaybolmaya başlamış ve bu yozlaşmanın genç yetişkin ve gençlerde daha çok olduğu görülmüştür.

Eğitim Düzeyinde Meydana Gelen Değişmeler

Modern toplumlarda, özellikle eğitim yoluyla meslek ve statünün elde edildiği dikkate alınırsa, eğitimle ilgili anlayışın ve eğitim düzeylerindeki değişimin, çalışma hayatından toplumsal ilişkilere, kültürel etkinliklerden yaşam biçimine, din ve siyaset anlayışından topyekûn dünyaya bakış açısına varıncaya kadar birçok alanda önemli sonuçlar doğurduğu bilinen bir gerçekliktir (Kaya, 2011, s. 42).

Köyde ve yarı-konargöçer yaşayanlarda eğitim düzeyi ortalaması ilkökuldür (%56,7). Kırsal yaşam sürenlerin tamamına yakınının eğitim düzeyi okuryazar ve ilkökul mezunudur (%81,1).

Şehirde yaşayanlarda ise eğitim düzeyi ortalaması yükselerek yüksekokula kadar çıkmaktadır. Şehirde yaşayanların yaklaşık %37’si fakülte, %14 lise, %16’sı ilkökul, %11’i yüksekokul mezunuyken, %11,1’i ihtisas yapmıştır. Okuryazar olan 3 kişi (%3,3) okuma yazma bilmeyen ise sadece 1 kişidir (%1,1). Okuryazar ve ilkökul mezunlarının oranı kırsal yaşam sürenlerde yaklaşık 4/3 iken, şehirde yaşayanlarda bu oran 1/5’tir. Eğitim verileri şehir hayatında eğitimin önemli bir yer tuttuğunu göstermenin yanında Yörüklerin eğitim yoluyla şehirlileştiklerini de göstermektedir.

Eğitimi Yörüklerin modernleşme arzularının bir aracı olarak da görmek mümkündür. Zira Yörüklerin genel olarak eğitim öğretim faaliyetlerine bakışı pozitifdir. Onlar çoğunlukla imkânsızlık nedeniyle kendilerinin ya da çocuklarının okuyamadığını belirtmişlerdir. Yerleşik hayata geçtiklerinde yerleşik hayatın gereklilikleri olan toprak, sermaye gibi imkânlarla geçimlik düzeyde sahip olan

¹⁰ O. K., 1930 Doğumlu, Görüşme Yeri: Kumluca Erentepe Mahalle, Görüşme Tarihi: 08.02.2014

Yörükler, diğer yerleşiklere göre eğitim yolu ile yeni meslekler edinmenin ve şehre göç etmenin bir çıkış yolu olabileceğini keşfetmişlerdir. Bu nedenle eğitim modern yaşama uyumun da bir anahtarı olmuştur.

Araştırma grubunda, kırsal yaşam sürenlerde görüşülenlerin yaklaşık %90'ının anne ve kaynanası okuma-yazma bilmezken, okuryazar olanların oranı %7,2, ilkokul eğitimi görmüş olanların oranı ise %3,3'tür.

Şehirde yaşayanların anne ve kayın validelerinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %56, okuryazar %14,4, ilkokul mezunlarının oranı ise %27,2'dir. Kırsal yaşam sürenlerin anne ve kaynanalarında eğitim seviyesi en fazla ilkokul iken şehirde yaşayanlarda bu eğitim seviyesi fakülte mezununa kadar yükselmektedir. Şehirde yaşayanların anne ve kaynanalarının eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma grubunda kırsal yaşam sürenlerin babalarının yaklaşık %51'i okuma-yazma bilmezken, okur-yazar olanların oranı %37, ilkokul mezunu olanların %7'dir. Babası medrese ve mektep mezunu olanlar %4,4 tür (Bkz. Tablo:5).

Tablo 5: Görüşülenlerin Eğitim Düzeyi

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar Eğitim Düzeyi		Şehirde Yaşayanlar Eğitim Düzeyi	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okuma-yazma Bilmiyor	7	7,8	1	1,1
Okuryazar	22	24,4	3	3,3
İlkokul	51	56,7	16	17,8
Ortaokul	2	2,2	2	2,2
Lise	5	5,6	14	15,6
Yüksekokul	1	1,1	11	12,2
Fakülte	2	2,2	33	36,7
Yüksek Lisans			4	4,4
Doktora			6	6,7
Toplam	90	100,0	90	100,0

Görüşülenlerin eğitim seviyesi anne babalarına göre yükselmektedir. Görüşülenlerin kendi çocuklarının eğitim seviyesi de kendilerinden daha yüksektir. Kuşaklararası bir süreçte, eğitim imkânlarının yurt dışında yaygınlaşması, erişilebilir hale gelmesi, konargöçerlikten yerleşik yaşama geçiş, eğitime yönelik algı ve atfedilen anlamlardaki değişimler, eğitim düzeyinin kuşaklararası boyutta gittikçe yükselmesine neden olmuştur. Eğitim seviyesinde cinsiyet farkının giderek azaldığı ve eğitim seviyesinin yükselmesi görüşülenlerin çocuklarının eğitim seviyesinde görülmektedir. Şehir hayatında eğitimin önemli bir yeri olduğu için şehre göç eden Yörükler çağın gereğine uygun olarak mümkün olduğunca eğitim seviyelerini yükseltmeye çalışmışlardır.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar ile şehirde yaşayanların çocuklarının eğitim seviyeleri arasında çok önemli farklılıklar vardır. Kırsal yaşam sürenlerde okuma-yazma bilmeyen ve okur-yazarlar varken, şehirde yaşayanların çocuklarının eğitim seviyesi ilkokuldan başlamaktadır. Kırsal yaşam sürenlerde eğitim düzeyi şehirde yaşayanlara göre oldukça düşüktür. Kırsalda yaşayanların çocuklarının ortalama eğitim düzeyi ilkokul iken (57,9%), şehirde yaşayanların çocuklarında ortalama eğitim seviyesi üniversite mezunu olmakla birlikte, üniversite mezunları arasında fakülte mezunu olanların oranı yüksektir (33,8%).

Mesleki Değişim

Örneklem grubunun köyde yaşayan ve bir kısmıyla halen konargöçerliği sürdürenlerin ekonomik faaliyet alanı doğaldır ki çiftçilik ve hayvancılıktır (%90). Örneklemen bir kısmı yaşlılık ve sağlık nedenleriyle faal olarak herhangi bir iş yapmamakla birlikte, bunlar çeşitli mesleklerden emekli

olmuş kişilerden oluşmaktadır. Şehirde yaşayanların ise %3,3'ünü oluşturan üç kişi profesyonel besicilik yaparken, %12,1'i esnaf/zanaatkâr %7,7'si de ücretli işçi olarak mesleklerini yürütmektedirler. Bunların dışında kalan yaklaşık %70'i oluşturan bireyler ise eğitim süreciyle ulaşılabilen mesleklerde bulunmaktadır ki; bunların arasında öğretmenlik, mühendislik, doktorluk, hemşirelik, veterinerlik, akademisyenlik gibi meslekler bulunmaktadır. Şehirde yaşayanların meslekleri göstermektedir ki, Yörükler yerleşik yaşama geçtikten sonra çocuklarının eğitime olabildiğince önem vermişlerdir. Ayrıca yine bu veriler göstermektedir ki ikinci kuşak Yörükler önce eğitim yoluyla nitelik kazanarak şehirlere nitelikli göç gerçekleştirmişlerdir.

Evlilik ve Aile Hayatında Meydana Gelen Değişmeler

Gerek konargöçerlikte gerekse yerleşik kırsal yaşamda akrabalık ilişkileri oldukça önemlidir. Zira beden gücüne dayalı olarak yapılan işler, sık sık dayanışma ihtiyacını da beraberinde getirir. Geniş aile ve akrabalık birlikteliği bu ihtiyacın en kolay şekilde giderilmesini sağlar. Öte yandan akrabalık ilişkileri diğer güvenlik kaygılarının da azalmasında en önemli dayanaktır. Bunun dışında akraba grubunun çokluğu genellikle endogamik evliliklerin de artması ve sürdürülmesi anlamına gelir. Giddens'da geleneksel yaşam tarzında akrabalık ilişkilerinin önemini vurgulamış ve onun en önemli fonksiyonlarını dile getirirken; akrabalığın “istikrarlılaştırıcı ve dostça” ilişkilerin oluşmasını sağladığını, ayrıca akrabalık grubu açısından, günlük hayatın, güven ilişkileri temelinde düzenlenmesine yönelik bir araç rolü üstlendiğini belirtir (Giddens, 1994, s. 94). Ayrıca Giddens, akrabalık ilişkilerinin nüfusun çoğunluğu için, özellikle çekirdek aile içinde, önemini sürdürdüğünü; ancak, artık, zaman-uzam boyunca yoğun biçimde düzenlenmiş toplumsal bağların taşıyıcıları olmadıklarını ifade eder (Giddens, 1994, s. 99).

-Aile İçi İlişkilerde Yaşanan Değişimler: Modern toplumlar ve modernleşmeyle ilgili olarak genel geçer kabul edilebilecek değişimlerden birisi de aile içi ilişkilerin otoriter bir yapıdan gittikçe uzaklaşarak daha yumuşak ya da daha demokratik ilişkilere doğru evrilmesidir. Örneğin Berger ve Luckmann'ın tespitleri de bu yöndedir. Onlara göre “Modern toplumlarda, ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkileri eşit biçimde her iki tarafa bağlı olacak şekilde ve sorgulanamayan katı değerler sistemiyle tanımlanabilecek şekilde bulmak oldukça zor olacaktır (Berger&Luckmann, 2015, s. 30). Benzeri bir sürecin örneklem grubu açısından da yaşandığı gözlemlenmiştir. Görüşülenlerin içinde doğup büyüdüğü aileyi nasıl tanımladığına bakıldığında; kırsal yaşam sürenler içinde doğup büyüdüğü aileyi otoriter olarak tanımlarken (%98,9), şehirde yaşayanların çoğunluğu içinde doğup büyüdüğü ailelerini otoriter (%81,1) olarak tanımlarken az bir kısmı demokratik olarak tanımlamaktadırlar (%11,1). Öte yandan görüşülenlerin şu anda yaşamakta oldukları aile içi ilişkileri nasıl tanımladığına bakıldığında ise geleneksel aile yapısına göre modernleşme süreciyle birlikte Yörük ailesinin de değişime uğradığı görülmektedir. Araştırmaya dâhil olan gerek kırsal yaşam süren Yörükler gerekse şehirde yaşayan Yörüklerin tamamına yakını (%86,7-88,9) aile içi ilişkilerinin demokratik olduğunu beyan etmişlerdir.

Kırsal yaşam sürenlerde otoriter aile yapısı %13,3 iken şehirde yaşayanlar arasında otoriter yapı %6,7'ye inmektedir. Özellikle şehirlerde yerleşik Yörük ailelerinde başta olmak üzere geleneksel aile hayatının kuşaklararası süreçte bir hayli dönüşmüş olduğu söylenebilir. Şehir aileleri kuşaklararası bir süreçte bu değişimi otoriter aileden yarı otoriter aileye oradan da demokratik aileye geçiş şeklinde yaşamışlardır. Köy ve konargöçer ailelerde ise, görüşülenlerin verdikleri cevaplar dikkate alındığında “yarı-otoriter” diye tanımlanan ara süreç sanki hiç yaşanmamış ve doğrudan demokratik aile içi ilişkilere geçilmiş izlenimi edinilmiştir.

-Eş Seçiminde Değişim: Geleneksel yaşamda eş seçimi hemen hemen tüm bireyler açısından görücü usulüyle ve genellikle aynı aşiret/oba içinden yapıldı. Günümüzde anlaşılarak evlenme şeklinin köylerde dahi artış eğilimine girdiği görülmektedir. Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar arasında ortalama evlilik şekli görücü usulüyken şehirde yaşayanlar arasında ortalama evlilik şekli anlaşılarak evlenmedir. Kırsal yaşam sürenler arasında en yaygın evlenme şekli, görücü usulüyle evlenme (%58,9), anlaşılarak evlenme (%37,8) ve kaçırarak evlenmedir (%3,3). Araştırmamız esnasında taygeldi ailesine Antalya Akkoç köyünde rastlanılmıştır. 1931 doğumlu M.K.'nin babası, annesinin ölümünden sonra yeniden evlenmiştir. Babası ikinci eşinin kızını da oğluna almıştır.

Şehirde yaşayanlarda en fazla evlenme şekli anlaşılarak evlenme (%52,2), görücü usulüyle evlenme (%31,1), akraba/dost tavsiyesi ile anlaşılarak evlenme (%10), anne-baba isteği evlat rızasıyla (%4,4) evlenmedir. Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlarda evli çocuğu bulunanlar kendileri ya da çocuklarının isteğiyle eş tercihinde (%54,4) akraba evliliğini tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırma verilerine göre modernleşmenin etkisinin şehre göre daha az hissedildiği kırsal yerlerde grup içi evlilikler daha yaygındır. Çünkü endogamik evliliklerle Yörük aşiret ve obaları sahip oldukları kültürel değerlerini ve kimliklerini kuşaktan kuşağa kolayca aktarabilmişlerdir. Köyde ve konargöçer yaşayan Yörükler arasında endogami tarzı evliliğin yaygın olduğu görülmektedir (%68,9). Eşiyle akraba olmayanlar %31,1'dir. Şehirde yaşayanlarda ise kırsal yaşam sürenlerin tersine eşiyle akraba olmayanların sayısı yarıdan fazladır (%65,6). Eşiyle akraba olanların oranı ise %34,4'dür.

Köyde ve konargöçer yaşayan evli çiftler arasında akrabalık bağının daha çok erkek soyu takip ettiği görülmektedir (%33,9). Anne soyundan evliliğin oranı ise %17,8'dir. Şehirde yaşayanlarda ise görüşülenlerin eşleriyle akrabalık bağı köyde ve yarı konargöçer yaşayanlardan farklı olarak 3. Derece akrabalık bağına dayanmaktadır. Şehirde yaşayanlar daha çok aynı aşiret/oba soyundan kişilerle evlenmektedir (%32,3). Şehirde yaşayanlar arasında evlilikte eş tercihinde akrabalık bağının önemi kırsal yaşam sürenlere göre %50 daha azalmıştır.

Görüşülenlerin çoğunluğunun (%54,4) çocuklarından bazılarının akrabasıyla evlendiği görülmektedir. Akraba evliliğinin varlığı, Yörüklerin ataları zamanında yaygın olan endogami tarzı evliliğin bugün de sürdürüldüğünü göstermektedir. Fakat yapılan gözlemlerden elde edilen bulgulara göre yeni nesilde yani torunların eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak gerek iş ve meslek hayatındaki farklılaşmalar gerekse kitle iletişim ve ulaşım aygıtlarının kullanımının yaygınlaşması nedeniyle egzogami türü evlilikler de yaygınlaşmaya başlamıştır. Örneğin Altınyayla (Dirmil) Balık'ta yapmış olduğumuz bir görüşmede; babanın, oğlunun cep telefonu ile tanıştığı kızı Bursa'dan gelin almak zorunda kaldığı tespit edilmiştir.

Şehirde yaşayanların evli çocuklarının eş tercihinde akrabalık bağı aramanın giderek azaldığı görülmektedir. Şehirde yaşayanlarda egzogamik türden evlilik yapanların oranı %85 düzeyine kadar yükselmiştir.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanların yarıdan fazlasının (%54) çocuklarından bir ya da birden fazlası evliliklerini akrabasıyla yaparken, şehirde yaşayanların çocuklarının çok azı akrabasıyla evlenmiştir (%10). Kırsal yaşam sürenlerde endogamik tür evlilik halen çoğunlukta iken şehir hayatında egzogamik türden yapılan evlilikler başat tercih haline gelmiştir. Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlardan evli çocuğu olanların yarıdan fazlası (%54,6) anlaşılarak evlenirken, yarıya yakını (%44,7) görücü usulüyle evlenmiştir. Şehirde yaşayanlardan evli çocuğu olanların %62,1'i anlaşılarak evlenirken, %31'i görücü usulüyle evlenmiştir. Şehir hayatında evliliklerde kırsal yaşam sürenlerden farklı olarak eş tercihinde "akraba/dost tavsiyesi ile anlaşılarak" evlenme şekli türemiştir (%5,7) (Bkz. Tablo:6).

Tablo 6: Görüşülenlere Göre Gençlerin Önceki Eş Tercihi İle Şimdiki Arasında Olan Farklılıklar

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar		Şehirde Yaşayanlar	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Önceden Ata Karar Verirdi	8	8,9	13	14,4
Önceden Atanın Rızası Alınırdı	3	3,3	1	1,1
Şimdikiler Kendisi Buluyor Ata En Son Haberdar Oluyor	44	48,9	21	23,3
Şimdikiler Tanışıp Konuşup Anlaşıyor	21	23,3	13	14,4
Önceden Ata Beğenir Evladın Rızası Alınırdı.	10	11,1	7	7,8
Şimdikiler Dışarıdan Alıyor	1	1,1	5	5,6
Önceden Akraba/Dost Tavsiyesi Alınırdı	2	2,2	15	16,7
Şimdi Evlenmeye Çabuk Karar Veriyorlar			2	2,2
Önceden Aynı Kültür, Şimdi Güzellik Aranıyor			4	4,4
Şimdikiler Çoğunlukla Çıkara Dayalı			4	4,4
Pek Fark Yok	1	1,1	5	5,6
Toplam	90	100,0	90	100,0

Günümüz Yörük gençleri arasında eş seçiminde eski gelenek görenekler kaybolmak üzeredir. Evlilikte eş seçiminde hâkim olan değer; gençlerin evlenecek olduğu kişiyi bulup anlaştıktan sonra ailelerine haber vermeleridir. Evlilikten haberdar olan ailede anne ve babaya çok fazla söz hakkı kalmadığı için ister istemez aile bu talebi onaylamak zorunda kalmaktadır.

Kırsal yaşam sürenler arasında 1970'lere kadar görücü usulüyle evlenme hâkimdir. 1980 sonrası Yörükler arasında yapılan evlenmelerde bireysel eş seçimi yaygınlaşmış, böylece çiftler anlaşarak evlenmeye başlamıştır. Kırsal yaşam sürenlerde kaçırarak evlenme en çok 1955-1964 yılları arasında görülmüştür (%3,3).

Şehirde yaşayanlar arasında 1975-1979 yılından itibaren “*akraba/dost tavsiyesi*” ile çiftler anlaşarak evlenmeye başlamışlardır. Şehirde yaşayanlar arasında kaçırarak evlenme şehre göç etmeden önce yapılmıştır.

Köyde ve konargöçer yaşayan Yörükler arasında endogamik evliliğin yaygın olduğu görülmektedir. Her 3 evli çiftten ikisi akraba evliliği yapmıştır (%68,9). Akrabalık bağı olmayanlar ise evli çiftlerin 1/3'ünü oluşturmaktadır (%31,1).

Kent yaşamı Yörüklerin evlilik tercihlerini oldukça değiştirmiştir. Kentte yaşayanlarda akraba evliliği, köyde ve konar geçer yaşayanlara göre tam tersi bir duruma dönüşmüştür. Kentte yaşayan Yörüklerden her üç evli çiftin ikisi arasında akrabalık bağı bulunmamaktadır (%65,6). 1/3'ü ise yine akraba evliliği yapmıştır (%34,4).

-Aile Büyüklüğü ve İkamet Biçiminde Değişim

Yörüklerin yaşam biçimi fiziki güç ve emek harcamayı gerektirir. Bu nedenle aile büyüklüğü önemlidir. Bu yaşam biçiminde gençler evlendiklerinde erkek tarafının baba evinde otururlar. İş ve dolayısıyla ekonomik kaynaklar hane reisi konumunda olan en büyük babanın denetiminde ortaklaşa kullanılır. Geleneksel toplumlarda da yaygın olarak görüldüğü gibi Yörüklerde de gündelik yaşam tüm aile üyeleriyle birlikte yaşanılır. Bütün aile sevinçte ve tasada kader birliği gözetir. Araştırma grubumuz da bu özellikleri yansıtmaktadır. Özellikle köyde ve yarı konargöçer yaşayanların çok büyük bir kısmı (%78,9) ilk evliliklerinde ikamet ettikleri yer ‘baba evi’ olmuştur. Erkek tarafına ait baba evinde oturanlar %75,5'tir. Kayınpederin evinde oturanlar ise %5,6'dır ki, bunlar örneklem grubumuzun 5 kadın üyesinin verdiği cevaplardan oluşmaktadır. Kendi evinde, çekirdek aile yapısında oturanlar ise

%16,7 olup, bunlar artık fiili Yörük yaşamından uzaklaşmış ve daha çok genç nesli temsil edenlerden oluşmaktadır.

Köyde yaşayanlar ve yarı göçebe olan Yörüklerin baba evindeki ikamet süresi ortalama 15 yıl civarındadır. Kent yaşamına geçen Yörüklerde bu yapının değiştiği görülmektedir. Şehirde yaşayanlar arasında evlendiğinde babasının evinde oturan çiftler %28,9 iken; eşiyle ayrı evde oturanlar %68,9 oranındadır. Kırsal yaşam sürenler ile şehir hayatında evlenen çiftlerin eşleriyle ikamet yerleri zıtlık göstermektedir. Şehir hayatında çok katlı binaların yeni yaşam alanları olması nedeniyle evlenen çiftlerden çok azı apartman tipi konutlarda anne-babalarıyla alt-üst katlarda oturabilmektedir (%1,1).

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar evlilik sonrası baba evinde kalış süresi 4 ile 50 yıl arasında değişmektedir. Bunların %75,3'ünü oluşturan 55 çift 4 ile 20 yıl arasında baba evinde yaşamışlardır (Bunların içinde 4 yıla kadar yaşayanlar %15,1, 5-9 yıl yaşayanlar %31,5, 10-14 yıl yaşayanlar 17,8, 15-19 yıl yaşayanlar ise %11,0 oranındadır). Şehirde yaşayan çiftlerin yaklaşık %29'unu oluşturan baba evinde oturanların baba evinde kalış süresi çoğunluk açısından ilk 4 yıldan ibarettir (%60,7). 10-14 yıl aralığında baba evinde kalan 3 çift varken, 5-9, 15-19, 20-24 ve 25-29 yıllar arasında baba evinde ikamet eden 2'şer çift bulunmaktadır. Halen baba evinde oturanlar köydekilerin %28'ini, şehirlerde yaşayanların ise %3,6'sını oluşturmaktadırlar.

Evliliklerinden itibaren baba evinde kalan çiftlerin evden ayrılma nedenleri köyde yaşayanlar (%48) ve şehirde yaşayanlar (%32) açısından ilerleyen zaman içinde evin yetersiz hale gelmesi en önemli neden olarak gösterilmektedir. Şehirde yaşayanların bir diğer önemli nedeni ise iş ya da mesleki gereklilikler olarak gösterilmiştir (%39,3). Araştırma verilerine göre köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar ile şehirde yaşayan Yörükler arasında oğul baba geçimsizliği sebebiyle bir evden ayrılma görülmezken, gelin kaynana geçimsizliğine dayalı evden ayrılma sadece şehirde yaşayanlarda 1 kişi olarak tespit edilmiştir (%3,6).

Araştırma grubunu oluşturan bireylerin şehirlerde yaşayanları genellikle köyde yaşayanlardan daha gençtir. Köyde yaşayanların 60 altındaki yaş gruplarında 90 bireyin %30'u bulunmaktayken %70'i 60 üstü yaş gruplarına dâhildir. Şehirlerde yaşayan toplam 90 Yörük bireyden 60 altı yaş grubunda olanlar %77,8 oranındadır. Bu oranlar da göstermektedir ki, genç nüfus şehre göç ederek baba evinden ayrılmakta, anne-baba ise köyde birlikte ya da eşlerden birinin ölümü halinde yalnız yaşamak zorunda kalmaktadır. Köyde yaşayan araştırma grubumuzun bu şekilde yalnız yaşayanları (%8,9) sadece eşiyle yaşayanlar %51,1, çekirdek aile boyutunda yaşayanlar %5,6, geniş aile boyutunda yaşayanlar ise %11,1 oranındadır. Şehirde yaşayanlar ise tahmin edilebileceği üzere eşi ve varsa çocuklarıyla birlikte çekirdek aile boyutunda yaşayanların oranı %96,7 düzeyindedir.

Yörüklerde Yayla Kültürü

Yörüklerin geleneksel yaşam biçiminde yayla, hem ekonomik içeriğiyle hem de diğer insani ilişkiler içeriğiyle karmaşık bir yaşam alanıdır. Ekonomik yönüyle yayla hayvan ürünlerinin üretildiği ve pazarlandığı bir mekândır. Eröz'ün tespitleriyle yaylada sahip olunan sürüler kuzu ve oğlaklarla büyütülür ve satışı yapılır. Sahip olunan küçükbaş hayvan sürülerinin sütü sağılır ve bunlar yağ ve peynir gibi ürünlere dönüştürülür. Yayla geleneksel yaylacılıkta ailecek göçülen bir mekân olduğu için ve ailenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere mısır, fasulye, domates, kabak vb. yaz ikliminde yetişen sebzeler yetiştirilir (Eröz, 1991, s. 91).

Günümüzde de bu yaşam tarzı bazı Yörük aşiretlerince kısmen devam ettirilmektedir. Araştırma alanımızda hayvancılık yapan 54 kişiden %37'si hayvancılık için yaylaya çıkarken, %63'ü günümüzde hayvancılık için yaylaya çıkmamaktadır. Araştırmamızda Aksu Başpınar yaylasına yaylalamaya gelen fakat Serik'in köyünde hayvancılık yapan 2 kişi bulunmaktadır. Önceden hayvancılık için Anamas yaylalarını tercih eden bu Yörükler günümüzde köylerinde büyük baş hayvan yetiştirmeye başladıkları için hayvanlarını akraba ya da komşularına emanet ederek kendileri tatil/dinlenme maksatlı olarak eski yayla yurtlarına yaylalamak için çıkmaktadırlar. Şehirde yaşayanlarda ise gerek hayvancılık gerekse tatil

yapmaya yönelik olarak yaylaklara çıkma alışkanlığı hemen hemen hiç kalmamıştır. Aşağıdaki tablo Yörüklerin faal olarak sürü besiciliği yaptıkları ve bugün bir kısmının sadece tatil amaçlı çıktıkları yaylakları göstermektedir.

Tablo 7: Köyde ve Yarı konargöçer Yaşayanlar Her Yıl Çıktığı Yaylanın Adı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Küre-Gedikli	1	1,1	4,2	4,2
Karamıklı-Gedikli	1	1,1	4,2	8,3
Çamalan-Sarıkaya	1	1,1	4,2	12,5
Çayır -Yenişar/Aksu	6	6,7	25,0	37,5
Karacadağ-Aksu	1	1,1	4,2	41,7
Karagöl-Alanya	1	1,1	4,2	45,8
Yenicepazar-Alanya	1	1,1	4,2	50,0
Ören-Fethiye	1	1,1	4,2	54,2
Boncuk-Dirmil	1	1,1	4,2	58,3
Avdan-Dirmil	1	1,1	4,2	62,5
Boklugöl-Aksu/Anamas	1	1,1	4,2	66,7
Karacıkuyu-Akkeçili	1	1,1	4,2	70,8
Kanhca/Aykırıçal-Elmalı	1	1,1	4,2	75,0
Eren-Elmalı	1	1,1	4,2	79,2
Çallica-Burdur	1	1,1	4,2	83,3
Başpınar-Aksu/Anamas	3	3,3	12,5	95,8
Anamas/Aksu	1	1,1	4,2	100,0
Toplam	24	26,7	100,0	
Yaylaya Çıkmayan	66	73,3		
Toplam	90	100,0		

Isparta, Burdur ve Antalya il sınırları dâhilinde çok eski tarihlerden bu yana Yörüklerin kullandıkları yaylaklar bulunmaktadır (Bkz. Tablo:7). Bu yaylalar Yörüklerin “yurt”larıdır. Onlar kışlada göç ayı geldiği zaman yurtlarına adeta koşarak gelmektedirler. Hayvancılık yapanlar hayvanlarıyla yapmayanlar ise anılarıyla yaylaktaki yurtlarına gelir ve güz gelinceye kadar orada kalırlar. Araştırmamıza katılan Yörükler arasında Aksu Çayır yaylası ile Aksu Başpınar yaylası en çok tercih edilen yaylalardır. Özellikle Çayır Yaylası (Rakım 1900 metre) Antalya Serik muhitinde yaşayan Karakoyunlu aşireti için önem arz etmektedir.

Konaklama ve Konut Biçiminde Meydana Gelen Değişmeler

Konargöçer Yörüklerin geleneksel meskeni yaz-kış, yılın on iki ayı daima çadırıdır. Yörük çadırı üç tipten oluşur: 1-Kara çadır, 2-Alaçık, 3-Topak ev.

Ali Rıza Yalman (1977, s. 38), Kemal Güngör (1941, s. 48) ve Mehmet Eröz (1991, s. 97)’ün yapmış olduğu çalışmalara göre Yörüklerin en çok kullandıkları çadır keçi kılından dokunmuş “Kara Çadır”dır. Kara çadırın çulu yani “sitili” her tür hava koşullarına dayanıklı ve içinde yaşayanların iklim değişikliklerinden olumsuz etkilenmesini önleyici bir yapıdadır. Bu çadırlar, içinde barınacak kişi sayısı ve sahibinin ekonomik gücüne göre 2, 3, 4, 5, 7 direkli olabilir. Zira direk sayısı arttıkça çadırın genişliği de artar. Aşiret/mahalle ileri gelenleri çoğunlukla 4 den fazla direkli çadırlarda yaşarlar.

Kara çadır 17 parça eşyanın birleşimiyle kurulur. Bu eşyalar arasında kara çadırı oluşturan en önemli malzeme ise keçi kılının işlenip daha sonra kirmanda eğrilmesiyle elde edilen ipin ıstar tezgâhında dokunmasıyla oluşan sitillerdir (çullar).

Çadırın Malzemeleri: a) Sitiller (Çullar) (Üst, Ön, Arka, Yan), b) Bağlar (Böğür, Pinti, Ön ve Art), c) Kolanlar (Siyek, Böğür ve Orta), ç) Siyek (Siyec), d) Çanak, e) Bakara, f) Sital çöpü, g) Kazık (Söven), h) Kapak (Dolama hasır veya tahtadan) oluşur.

Çadırdaki Mekânsal Düzen: Çadırın mekânsal kullanımı da tıpkı çadırın kuruluşu gibi belirli nizam ve intizam içerisindedir. Çadırın mekân kullanımı kendi içinde 9 ayrı bölümden oluşur a) Yatak Yüklüğü (Yatak konulan yer), b) Azıklık (Azıklağ) (Yiyecek ve içeceklerin konulduğu yer), c) Geysi yüklüğü (Giysi konulan yer), ç) Ocaklık (Ateş yakılan yemek pişirilen yer), d) Kapkacak Yeri (Tencere ve tasların konulduğu yer), e) Eşiklik (Kapı girişi), f) Ev sahibi yeri, g) Komşu yeri, ğ) Misafir yeri olarak belirlenirdi (Eröz, 1991, s. 99-102).

Aşağıdaki resimlerde Honamlı ve Karakoyunlu Yörük aşiretlerince kullanılan kara çadır örnekleri yer almaktadır.

Resim 3: Karakoyunlu Yörükleri

Resim 4: Honamlı Yörükleri

(Ata Balık'ın Çadırı, Çayır Yaylası Aksu, 2013) (Emine Karasu, Gedikli Sindel Yaylası, 2003)

(Resim: Mehmet Akkın, Aile Albümü)

Yörük aşiretleri arasında çadırların kuruluşu ve şekli farklılıklar gösterir. Yörükleri tanıyan bir kişi, çadırın kuruluşundan ve biçiminden hangi aşirete ait olduğunu az çok tahmin edebilir. Meselâ Karahacılı'lar, Hayta'lar ve Çakal aşireti, çadırlarını kuzey-güney istikametinde ve Doğu-Batı istikametine dikey olarak kurarlar. Kapı kışın doğuya - güneşin doğrudan doğruya girmesi için - yazın ise batı istikametine açılır. Kapının karşısındaki kenar köşeler yüklük olarak tabir edilir ve buralara eşya çuvalları ve yiyeceklerini içeren torbalar konulur. Genellikle sık kullanılan eşyalar kapının sağ tarafındaki köşeye yerleştirilir. Çadırın içinde ısınma ve pişirme amaçlı olarak kurulan ocak daima giriş kapısının hizasında ortada yer alır. Karakoyunlu, Bahşiş ve Honamlı aşiretleri ise çadırlarını doğu-batı istikametinde ve kuzey-güney istikametine dikey olarak kurarlar. Diğer bir fark ise çığ ve hasır yerine 50-70 cm. yüksekliğinde taş yığarak çadırlarını kurarlardı (Güngör, 1941, s. 48-49, Yalman, 1977, s. 418).

Yörüklerin mesken tercihleri günümüze doğru yapı malzemelerinde meydana gelen değişmelere paralel değişiklikler göstermektedir. Konargöçerlikte yükte hafif olan ve kendi emekleriyle üretebildikleri çadırların yerini bugün portatif, sabit kulübe/baraka veya evler almaya başlamıştır. Yarı göçer hale dönüşmüş Yörüklerde özellikle bu tür mesken tercihi daha da ön plana çıkmıştır.

Günümüzde yarı konargöçer Yörüklerin bazıları, mobil yaşam tarzlarını daha hızlı ve kolay hale getirmek için, saçtan tekerlekli karavanlar yaptırmaya başlamışlardır. Traktör ile çekilen bu yaşam alanlarının kolay hareket imkânının olması, ısı izolasyonlu olarak yapıldıkları için iklim koşullarının olumsuz etkisinden korunma sağlaması, eşyaların daha rahat bir şekilde taşınıp kullanılmasına imkân vermesi nedeniyle, konargöçer Yörükler, yaşamlarını kolay ve konforlu bir şekilde sürdürmeye başlamışlardır. (Bkz. Resim: 5)

Resim 5-6: Galvaniz Saçtan Isı Yalıtımlı Karavan ve Ağıl. Naylon Branda Kaplamalı Karaçadır ve Ağıl. Şarkıkaraağaç Gedikli Köyü Küre Mevkii.

Yarı konargöçer Yörükler günümüzün ulaşım ve iletişim imkânlarının yarattığı koşullar nedeniyle yaylalarda çok uzun süre kalmadıkları için yaylak meskenlerine de eskisi kadar özen göstermemektedirler (Bkz. Resim:6,7). Yarı konargöçerler konargöçerlikten farklı olarak çoğunlukla köyleri ile ortalama her gün iletişim halindedirler. Komşular arasında iş bölümü ve yardımlaşma yaparak hayvanlarının otlatılmasını sağlamakta aynı zamanda köylerindeki tarımsal faaliyetlerini ya da diğer işlerini de aksatmadan sürdürmektedirler. Her sabah erkenden hayvanlarını, otlatmak için meralara sürdükten sonra komşu dayanışması yaparak patpat, traktör veya taksi ile köylerine giderler. İkinci sonrasına kadar köydeki evlerinde ya da bahçelerinde çalışırlar, hayvanlar yaylımdan gelmeden önce tekrar toplanırlar ve yaylalarına geri dönerler.

Resim7: Taş Tabanlı Ahşap Baraka,

Resim 8: Tahta Kulübe ve Ağıl, Çayır Yaylası Altınyayla Ballık Güzergâhı. Aksu.

Çayır yaylasında hayvancılık yapan Yörükler yaylada çadır ya da barakalarda yaşamada ortaya çıkan barınma güçlüğüne “yurtlarına” iki odalı; duvarı taş, tuğla ya da briketten üzeri saç kaplamalı sabit evler yaparak barınma koşullarını iyileştirmişlerdir.

Resim 9: Taş Kulübe ve Ağıl,

Resim 10: Yaylalama Amaçlı Yapılan Kalıcı Konutlar, Çayır Yaylası Aksu (Anamas)

Çayır yaylasını hayvancılık dışında yazlık amaçlı olarak kullanan bazı Karakoyunlu Yörükleri yaylaya müstakil evler yapmışlardır. Yaylacı Yörükler arasında yazlık evde konaklama, yaylalamak için Aksu (Anamas)’ya gelen Karakoyunlu Yörüklerinin çoğunlukta olduğu yazlık sitede mümkün olmaktadır. Son yıllarda hayvancılık yapan Yörükler arasında da kendilerinin özel olarak yaptırdıkları karavanlar da, yaylada kullanılan yeni barınma şeklidir (%4,4).

Yerleşik Hayata Geçişle Mesken Kültüründe Meydana Gelen Değişmeler:

Resim 11: Bucak Kızıllı Köyünde 1900’lerin başında yapılan toprak damlı ev¹¹

Resim 12: Gedikli Köyünde Yerleşik Hayata Geçişte İlk Yapılan Kiremit Çatılı Ev, Yapım Yılı: 1952¹²

Resim 13: Gedikli Köyü Sokak Görünümü, Eski ve Yeni Evler

Köyde yaşayan Yörüklerin yerleştikleri coğrafi koşullara göre kerpiç, taş ya da betonarme ev yaptıkları görülmüştür. Kerpiç evlere, Sarıkaya, Yeniköy, Kökez, Büyüksöğle, Esenyurtta rastlanırken, kâgir evlerin (yığma taş ya da tuğladan yapılan) Yörüklerin yerleşik hayata geçtiklerinde -çoğunlukla o günkü imkânlarla istinaden- kâgir ev yaptıkları; daha sonraları ise artan ekonomik refah ve teknolojik imkânlarla istinaden betonarme evlere doğru bir geçişin olduğu görülmektedir.

Şehir de Yaşayanlar tamamına yakını betonarme evde oturmaktadır(%99). Şehirde yaşayanlarda önemli fark ¼ ünün (%24,4) müstakil evde yaşamayı tercih etmesi onların halen geleneksel çadır kültüründe sahip oldukları bireysel konut özgürlüğü ve yaşam alanının devamlılığı olarak düşünülmelidir. Köyde ve kırsal yaşam sürenler ile şehirde yaşayanlar ortalama 3 oda bir salon evde yaşamaktadır. Şehirde Yaşayanlar ilk oturdukları evlerin ortalama oda sayısı 2 oda bir salondur.

Görüşülenlerin çoğunluğu üç oda ve bir salon bir evde yaşarken iki oda ve salonda oturanların oranı kırsal yaşam sürenler ile şehirde yaşayanlarda yaklaşık aynı orandadır. Dört ve daha fazla odaya sahip evde yaşayanlar ise kırsal yaşam sürenlerde %18 iken şehirde yaşayanlarda %10’dur. Şehirde yaşayanların yaşadıkları konut büyüklüğü ile toplumsal tabakalaşmada kendilerini ait hissettikleri toplumsal sınıf (orta tabakanın üstü ve üst tabaka %9) yaklaşık aynı orandadır.

¹¹ Molla (Uzun) Ahmet Oğlu Mehmet Sözen’in taş ve ahşaptan yapılan iki katlı toprak damlı evi. Kızıllı’da kiremit çatılı ilk ev 1968 yılında lakabıyla Lord Kamil (Erdeğer) tarafından yapılmıştır.

¹² Gedikli Köyünün ilk muhtarı Mehmet Çavuş (Süral)’un taş ve ahşaptan yapılan iki katlı, kiremit çatılı evi.

Köyde yerleşik yaşamın ve yarı konargöçer yaşamın beraberinde getirdiği bir takım zorluklar da vardır. Yaşam koşulları, gelir seviyesinin düşüklüğü, şehre göre imkânlarla ulaşımın zor olması gibi nedenlerden dolayı kırsal yaşam sürenler en fazla soba ile ısınırken, şehirde yaşayanlar en çok kalorifer/kombi ile ısınmaktadır. İklim koşulları gereği kalorifer/kombi ile ısınma en fazla Isparta ve Burdur’da yaygın iken geçtiğimiz yıllarda Antalya’ya doğal gazın gelmesiyle birlikte orada yaşayan Yörükler arasında da kombi ile ısınma tercih edilir hale gelmiştir.

Ulaşım ve Yük Taşıma Araçlarında Meydana Gelen Değişmeler

Giddens, modern öncesi ve sonrası yaşam koşullarını değerlendirirken ulaşımı ontolojik güvenliğin odak noktası olarak görür ve modern ulaşım imkânlarının buna büyük katkı yaptığını düşünür (Giddens, 1994, s. 94). Ontolojik güvenlik bir nevi bireyin/bireylerin kimliğini koruyarak güven içinde yaşamını sürdürmesi anlamına gelir. Geçmiş yaşam biçimlerinde bireysel ve uzak mesafeli seyahatler bir bakıma birey kimliğini ve güvenliğini tehlikeye sokardı. Bu nedenle ontolojik güvenlik ancak topluluk halindeki göçlerle sağlanabilirdi. Günümüzde ise bireyler ulaşım ve iletişim imkânları ile hem kimlik aidiyetlerini sürekli tutabilmekte hem de aidiyet duygusu ile bağlı oldukları gruplarla ilişkisini, mekâna çok bağlanmadan, sürekli tutabilmektedirler. Benzeri dönüşüm ve duygular konargöçer Yörükler için de söz konusu edilebilir. Özellikle küçük aile gruplarının nostaljik yaylak gezileri veya ekonomik amaçlı yaylak etkinlikleri modern iletişimin ve ulaşımın bir nevi garantisi altında gerçekleşmektedir.

Yörükler günümüzün diğer birçok hareketli grupları gibi yaylak/kışlak seyahatlerini motorlu araçlarla yapmaktadırlar. En çok sahip olunan motorlu araç hem köydeki ekonomik faaliyetlerde hem de yayla göçünde elverişliliğini koruyan traktördür (%32,9). Traktör toprağın işlenmesinde olduğu kadar kısa mesafeli taşıma ve ulaşım aracı fonksiyonuyla Yörük yaşamının en önemli aracıdır. Otomobil sahipliği de yaygınlaşmakta olan diğer bir motorlu araçtır (%19,6). Öte yandan traktör ve otomobile göre ucuz olmakla birlikte yerel alanlardaki gündelik etkinlik ve işlerde oldukça işlevsel olan “patpat” isimli motorlu araç da özellikle Isparta’nın Gedikli, Sarıkaya, Yeniköy, Karayaka, Akkeçili, Aşağıtirtar ve Yukarıtirtar köylerinde yaygın olarak (%13,3) kullanılmaktadır (Bkz. Resim:14,15). Patpat çoğunlukla sulama motoru ile çalışan, mekanik aksamın çoğunluğu -vites ve direksiyon kutusu, diferansiyel, şaft, makas, jant vs.- hurda, kaza yapmış araçların parçalarından geri dönüşüm sağlanarak temin edilen; şase, kasa, koltuk, lastik, elektrik aksamı ile motorlarının yeni malzemeler kullanılarak imal edilen; tarımsal üretim sürecindeki köylünün alternatif tarım ve ulaşım aracıdır. Patpatlar patentsiz olarak imal edilen trafikte yasal olmayan motorlu taşıtlar olup ülkemizde çoğunlukla Isparta Senirkent Büyükkabaca, Afyon Çobanlar ve Konya Akşehir sanayi sitelerinde yerel zanaatkarlar tarafından yapılmaktadır.

Resim 14-15: Kabinli ve Kabinsiz Patpatlar, Gedikli Köyü Şarkıkaraağaç.

Bu aracın en önemli özellikleri az yakıt yakması, bakım masrafının az olması, kolay tamir edilmesi, ulaşım, yük taşıma, ilaçlama, odun kesme, tarla/bahçe sulama gibi işlevleri kırsal yaşamda köylünün ihtiyacına yönelik olarak karşılamasıdır. Patpatlar modernleşen Yörüklerin geleneksel yaşamda ulaşım ve bitkisel üretimde kullandıkları at ve eşiğin yerini almıştır. Adeta onların modern eşekleri olmuştur (Öter, 2018).

Isparta ve komşularında (Afyon, Akşehir) oldukça sık kullanılan patpatın, Burdur ve Antalya’da yaşayanlarca kullanılmadığı görülmüştür. Bir başka yaygın olarak kullanılan araç ise kamyonettir. Kamyonet gerek köyde yaşayan ve yarı konargöçerlerce gerekse şehirde yaşayanlarca, yük ve alternatif yolcu taşımacılığında kullanılan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kamyonet hacim genişliği ve taşıma kapasitesi olarak kullanıcılarına büyük rahatlık sağlamaktadır (%19,5).

Gündelik Yaşamda Kullanılan Eşyalarla İlgili Değişmeler

Turhan, modernleşme sürecinde sosyo-kültürel değişmelere yol açan önemli bir değişim aracı olarak teknolojiyi görür. Ona göre özellikle teknolojinin etkilediği alanlar aile, din kurumu ve köy cemaat yaşamıdır (Turhan, 1958, s. 3). Bir başka deyişle gerek köy yaşamında gerekse konargöçer yaşamda teknolojik ürünler gündelik yaşamı kolaylaştırıcı bir işleve sahiptirler. Bu nedenle moral unsurlara göre çok daha hızlı bir kabule ve dolayısıyla değişime yol açarlar. Yukarıda değinilen motorlu taşıtların yanı sıra ev eşyaları da bu değişimin en önemli göstergeleridir.

Kırsal yaşam sürenler ile şehirde yaşayan Yörüklerin tamamı TV, Uydu Alıcı, Buzdolabı, Oturma odası mobilyası kullanmaktadır (%100). Kırsal yaşam sürenlerde en çok kullanılan diğer eşyalar Çamaşır Makinesi (%97,8), Gün Isı (%85,6) ve Cep Telefonu (%81,1) Ütü (%66,70), Fırın (%63,3), Elektrikli Süpürge (%61,1) Derin Dondurucu (%31,1) Ev Telefonu (%26,7) Klima (%21,1) Bilgisayar (%21,1) Dikiş Makinesi (%20) Bulaşık Makinesi (%18,9) Saç Kurutma Makinesi (%16,7) İnternet (%14,4) Fotoğraf Makinesidir (%13,3). Köyde en az kullanılan yemek odası takımı (%1,1) iken hiç kullanılmayan mikrodalga fırındır. Kırsal yaşam sürenlerin 1/5’inde bilgisayar varken (%21,1), internete sahip olanların oranı %14,4’tür.

Resim 16: Gündelik İşlerini Yaparken Bile Cep Telefonunu Yanından Ayırmayan Yörük Kadını Pekmez Kaynatırken, Yukarıtirtar Köyü Yalvaç.

Boş zaman uğraşlarında meydana gelen değişmeler Köyde ve konargöçer yaşayanların boş zamanlarını değerlendirme şekli en çok avcılık (%17,6), tatil (%17,7), el sanatları (%11,6), kitap okuma (%8,8), kahveye gitme (%5,9) yürüyüş yapma (%5,9), enstrüman çalma (5,9) ve internette araştırma yapmadır (%5,9).

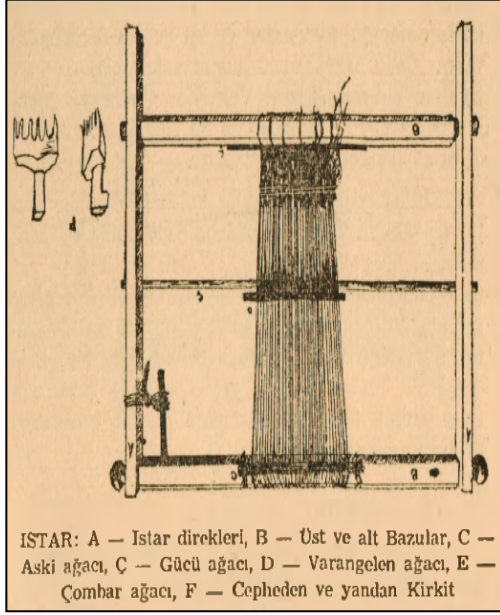
Köyde konargöçer yaşayanlar arasında geleneksel Yörük yaşantısıyla ilgili boş zaman değerlendirmesine örnek olarak kaval çalma, çorap örme, çarık yapma, keçi süsü yapma gibi etkinlikler örnek olarak gösterilebilir. Kırsal yaşam sürenlerin tatil anlayışı kaplıcaya gitme veya yaz aylarında Antalya’nın sıcaklarından uzaklaşma bağlamında yaylalama şeklinde Aksu Anamas yaylasına çıkmaktır.

Köyde ve konargöçer yaşayanlarda boş zamanı değerlendirme etkinliği tek seçenekte toplanırken, şehirde yaşayanlarda boş zamanları değerlendirme şekli bir kişi birden fazla etkinlik yaparak değerlendirebilmektedir.

Şehirde yaşayanlar arasında en çok yapılan boş zamanı değerlendirme etkinlikleri; köydeki akrabaları ziyarete gitme (%77,8), köye çalışmaya gitme (%40), tatile çıkma (%30), Yörük şenliklerine katılma(%23,3), kitap okuma(%18,9), evde tamirat yapma (%17,8), kahveye gitme (%11,1) ve Sivil toplum kuruluşlarında çalışma (%10) şeklindedir.

El sanatlarında meydana gelen değişimler

Yörükler, 1990'lara kadar, Orta Asya'dan Anadolu'ya Türklerin beraberlerinde getirdikleri dokuma ve örme kültürünü yaşatmaya devam etmişlerdir. Eröz'ün de işaret ettiği gibi Yörükler günlük yaşamlarında kullandıkları temel eşyalarını -keçi kılı/koyun yününün işlenip ip haline getirilmesinden sonra- ıstar, çulhalık (çulfalık), kolan ve hasır tezgâhlarıyla çarpına da dokuyarak üretirler (Eröz, 1991, s. 186-187).

Resim 17: Istar Tezgâhı

Resim18: Istar Tezgâhında Yolluk Dokuma (Hatice Öter, Gedikli Köyü, 1996)

Göç ve göçe bağlı değişimler:

Şehirde yaşayan Yörükler şehre çoğunlukla iş nedeniyle göç etmişlerdir. Yörükler göç ettikleri şehre çoğunlukla yerleştikleri için kalıcı göç etmektedir.

Şehre göçün en önemli nedenleri memuriyet nedeniyle tayin/atama (%48,9), iş nedeniyle (%27,8), babasının şehirde işe başlaması nedeniyle (%8,9), şehirde eğitim imkânının iyi olması nedeniyle (%6,7)'dir.

Aksu Başpınar yaylası ile Aksu (Anamas) merkez sadece yaylalamak için Yörükler tarafından kullanılırken Aksu Çayır, Alanya Yenicepazar ve Fethiye Ören yaylaları hem hayvancılık hem de yaylalamak için kullanılmaktadır. Çayır yaylasında hayvancılık yapan 25.08.2013 tarihi itibarıyla 26 hane bulunmaktadır. Diğer tüm yaylalar hayvancılık amaçlı kullanılmaktadır.

Aksu Başpınar yaylasına ve Aksu (Anamas) merkeze çıkan kişilerden birer kişi Serik'teki köylerinde inek yetiştiriciliği yapmalarına rağmen ineklerini yaşadıkları yerlerde akraba/komşuya emanet ederek yazları sadece yaylalamaya gelmektedirler.

Sonuç ve Değerlendirme

Konargöçer Yörük kültürü Orta Asya Türk göçebe kültürel mirasının üzerine inşa edilmiştir. Geçmişte Orta Asya bozkırlarında yaşayan Türk topluluklarının yaşama biçimi coğrafi çevre koşulları, güvenlik durumu, ekonomik kaynaklar ve özgür kalma arzusunun bir sonucu olarak şekillenmekteydi. Coğrafi koşullar ve hayvancılık bu yaşam tarzının görünür ve sürekli unsurlarıydı. Aynı coğrafya hem düşmanlardan sürekli korunmak ve hem de her hangi bir düşman boyunduruğuna girmekten kaçmayı sağlıyordu. Bu yaşam tarzını sürdüren gruplar vur-kaç taktikleriyle düşmana verebilecekleri maksimum zararı verirken aynı zamanda düşmandan sağladıkları ganimetleri de koruyabilmekteydiler. Orta Asya Türk göçebeliği konusunda kendi içinde farklılaşan birçok düşünce ileri sürülmüştür. Bunların hepsi bu yaşam biçiminin niteliklerine yönelik çeşitli açıklamalar getirmişlerdir. Farklılıklara rağmen bu yaşama biçimine, kendine özgü nitelikleri nedeniyle, “step kültürü”, “atlı göçebe kültürü”, “bozkır kültürü” gibi birbiriyle örtüşen isimlendirmeler yapılmıştır (Kutlu, 1992, s. 60).

Çalışmada ele alınan Yörük kültürü, Orta Asya’da yaşanan Bozkır kültürünün Anadolu topraklarındaki yansımasıdır. Anadolu topraklarında kayıtlara geçen ve bugün bilinen Yörük grupları Oğuz Türklerinin bir kısmını temsil etmektedir. Günümüzde bunların torunları olan Yörükler, konargöçer yaşamdan çoğunlukla yerleşik yaşama geçmiş, çok küçük bir kısmı ise yarı konargöçer bir yaşamı sürdürme çabası içindedir. Osmanlı imparatorluğu döneminde konargöçer Yörükleri yerleşik yaşama geçirmek için zorunlu iskân politikaları uygulanmıştır. Bu uygulama Cumhuriyet Türkiye’sinde de 1950’lere kadar aralıklı olarak sürdürülmüştür. Konargöçer Yörükler arasında 1960 sonrası kendiliğinden ve gönüllü yerleşiklik hızlanmıştır. Endüstri devrimi sonrasında ortaya çıkan yaşam biçiminin Türk toplumsal yaşamına da yansıması yerleşik halkı değiştirdiği gibi konargöçer grupların yaşamını da değiştirmiştir. Bu değişimle birlikte, eğitim süreçlerine olan talep, değişik mesleklere mensubiyet, evlilik tercihleri, modern teknolojiye yararlanma, ikamet tarzları, boş zaman değerlendirme biçimleri ve hatta özgürlük ve merkezi otoriteye bağlılık anlayışları gibi mental, moral ve maddi kültürlerinde köklü değişimler ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın bulgularına dayanılarak tespit edilen sosyo-kültürel değişimler şu şekilde sıralanabilir;

- Yörüklerin eğitim seviyeleri genç kuşaklarla birlikte her geçen gün yükselmektedir.
- Yörüklerde kitle ulaşım ve iletişim araçlarının etkisi bilgi düzeylerine olduğu kadar toplumsal çevrenin genişlemesi ve özellikle gençlerin dış gruplarla ilişkilerinin artmasını sağlamıştır.
- Bunlarla birlikte eğitim imkânlarından yararlanma düzeyi ve kentsel meslek tercihleri evlilik tercihlerine de yansımış; eş tercihlerinde endogamik evlilikler azalırken egzogamik evlilikler gerek kırsal yaşam süren genç kuşaklarda gerekse şehirde yaşayanlarda yaygınlaşmıştır.
- Yörük yaşam tarzının en önemli moral değerlerinden olan “karşılıksız yardımlaşma” ve bununla pekiştirilen grup içi bağlılıklar günümüzde giderek azalan ve unutulmak üzere olan bir değer haline gelmiştir.
- Yörük yaşam tarzının esasını oluşturan küçükbaş hayvancılık (koyun ve kıl keçisi) yapanların sayısı orman kanunu, devlet desteğinin yeterince olmaması, yaylada ve kışlada hayvan otlatma yerlerinin her geçen gün daralması ve yeni neslin bu işi yapmaya istekli olmamasından dolayı giderek azalmaktadır.
- Küçükbaş hayvanlardan elde edilen en önemli artı değerler süt, yün/kıl ve ettir. Yörükler arasında hayvanlardan elde edilen yün ve kıldan yapma halı, kilim, çul, sitil, çuval, heybe, ip, dokumalar ile kazak, çorap vb. örme eşyaları yapanların sayısı yok denecek kadar azalmıştır.

Öneriler

-Çalışma bulgularının da gösterdiği gibi Yörük yaşam tarzı modernleşmenin etkisiyle yok olmaya yüz tutmuş bir yaşam tarzıdır. Böyle bir yaşam tarzının sürdürülmesinin yararlı olup olmayacağını tartışmak doğaldır ki bu çalışmanın amacı dışındadır. Sosyolojik bir eğilim olarak ortaya çıkan bu sonuçlar yine de Yörük yaşam tarzının Türk kültür tarihi içinde doğru ve ayrıntılı bir şekilde yer almasına engel değildir. Bu bağlamda çalışmanın sonucunda oluşturulacak öneriler diğer sosyolojik

çalışmalarla karşılaştırıldığında sınırlı kalmaktadır. Bu doğrultuda Yörük yaşam tarzıyla ilgili önerilerimiz birkaç maddeyle özetlenebilir. Bunlar;

- Literatürde yer aldığı kadarıyla Yörük yaşam tarzı hem tarihi hem de kültürel özellikleriyle çeşitli kapsamlarda araştırılmıştır. Bu çalışmalar ışığında hali hazırda Türkiye'nin çeşitli yörelerinde tek tük aile birlikleri şeklinde sürdürülen bu yaşam tarzının maddi ve moral kültür özellikleri, az sayıda kalan temsilcileri bulunarak, ayrıntılı bir şekilde tespit edilmeli, bilimsel yayımlar haline getirilmeli, bulunan objeler ya da maddi kültür unsurları etnografya müzelerinde “Yörük kültür objeleri” olarak sergilenmeli ve koruma altına alınmalıdır.

- Yörük kültürünün kendine özgü yaşam tarzının unsurları olan; dil ve iletişim biçimleri, sağlık, hijyen, eğlence, toplumsal örgütlenme şekli, yatay ve dikey toplumsal ilişki biçimleri, bunların dayandığı normlar, yaptırımlar, statü ve rol dağılımı, toplumsal saygınlık ölçütleri ile toplumsal yaşamda kullanılan diğer sembolik ve seremonik özellikler tespit edilmeli, işlevsel özellikleri dikkate alınarak bilimsel literatürde kendi adıyla sınıflandırılmalıdır. Bu cümleden hareketle; Yörük yaşam tarzı sosyolojik bir konu olmakla birlikte, halk sağlığı, küçükbaş hayvan hastalıkları ve bakımı, meteoroloji ve doğa olayları gibi konularda, Yörük kültürünün tarihselliği içinde ortaya çıkan etnolojik bilgi birikiminin tespitine yönelik çalışmalar teşvik edilmeli ve projelendirilmelidir. Zira toplumsal belleğin bir parçası olarak muhafaza edilmesi gereken bu bilgi birikimi ya da kültür; bilinmeyen bir gelecekte tekrar ihtiyaç duyulabilecek ya da gerektiğinde başvurulabilecek yaşam deneyimleri ve zenginlikleriyle doludur. Bu zenginliğin ulaşılacak bir yakınlıkta olması hem Türk toplumunun hem de insanlığın yaşam ve beka güvencelerinden biri olacaktır.

Kaynakça

- Aksoy, E. (2001). *Yörük ve Türkmenlerin Sosyo-Kültürel Yapısı (Kırıkkale Karakeçili Aşireti Örneği)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcıoğlu, D. (1978). *Türklerin Tarihi*. (Cilt 1). İstanbul: Tekin.
- Bağcı, H. E. (2004). Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni. Güngör Erdumlu (Ed.). *Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye* içinde (s. 3-60). Ankara: Babil.
- Berger, P. L., Berger, B., Kellner, H. (1985). *Modernleşme ve Bilinç*. Cevdet Cerit (Çev.). İstanbul: Pınar.
- Berger, P. L., Luckmann, T. (2015). *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi*. Mustafa Derviş Dereli (Çev.). Ankara: Heretik.
- Braudel, F. (1989). *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Cilt: 1, Mehmet Ali Kılıçbay (Çev.). İstanbul: Eren.
- Burke, P. (2008). *Kültür Tarihi*. Mete Tunçay (Çev.). İkinci Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Cevizci, A. (1999). Felsefe Sözlüğü, (1.Basım 1996), , İstanbul: Paradigma Yay. 3. Baskı.
- Chaney, D. (1996). *Lifestyles*. London & NewYork: Routledge.
- Çolak, S. (2015). Sarıkeçili Yörükleri Arasında, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Kasım, 25-29.
- Durkheim, E. (2013). *Toplumbilimin Yöntem Kuralları*, Özer Ozankaya (Çev.). İstanbul: Cem.
- Eagleton, T. (2005). *Kültür Yorumları*, Özge Çelik (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Erkal, M. (2000). *Sosyoloji*, 11. Baskı, İstanbul: Der.
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Gerro, T. K. (2007). Lifestyle. in *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, George Ritzer (Ed.). USA: Blackwell, pp. 2644-2646.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*, Ersin Kuşdil (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Gökbalp, Z. (1995). *Türk Medeniyeti Tarihi*, İkinci Baskı, İstanbul: Toker.
- Güngör, K. (1941). *Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno-Antropolojik Tetkiki*. Yayın No. 24. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü.
- Henslin, J. M. (2014). *Essentials of Sociology*, 11th Edition, USA: Pearson.
- Huntington, S. P. (1966). Siyasal Gelişme ve Siyasal Bozulma. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ergun Özbudun (Çev.). Sayı. 1, (Cilt 22) 55-107.
- Ibn Haldun, (2007). *Mukaddime*, Cilt:1, Süleyman Uludağ (Haz.). 5. Baskı, İstanbul: Dergâh.
- Kafesoğlu, İ. (1987). *Türk Bozkır Kültürü*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara: Ayyıldız.
- Kaya, K. (2003). *Türk Toplumunun Yaşama Tarzı*. Isparta: Fakülte.
- Kaya, K. (2011). *Akademisyenlerin Gözüyle Türkiye’de Din ve Siyaset İlişkisi*, Isparta: Fakülte.
- Köker, L. (2007). *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*. 10. Baskı, İstanbul: İletişim.
- Kurtkan Bilgiseven, A. (1995). *Genel Sosyoloji*, 5. Baskı, İstanbul: Filiz.
- Kutlu, M. (1987). *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*. Yayın No: 84. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Kutlu, M. (1992). Yaşayan Bir Alt Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Bildirileri*, Cilt 1, 59-73, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Lefebvre, H. (2013). *Gündelik Hayatın Eleştirisi*. (Cilt II). Işık Ergüden (Çev.). İstanbul: Sel.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. Saadet Özkal (Çev.). İstanbul: Kabalcı.
- Mardin, Ş. (2002). *Türk Modernleşmesi*. 11. Baskı, İstanbul: İletişim.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay, Derya Kömürcü (Çev.).Ankara: Bilim ve Sanat.
- Orhonlu, C. (1963). *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü (1691-1696)*. Yayın No: 998. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. Cilt. I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Öter, A. (2018). Köylünün Alternatif Tarım ve Ulaşım Aracı: “Modern Eşek Patpat”. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 11 (1), 32-38. <http://dergipark.gov.tr/tabad/issue/41479/460253>
- Subaşı, N. (2003). *Öteki Türkiye’de Din ve Modernleşme*. Ankara: Vadi.

- Sümer, F. (1952). 16. Asırda Anadolu Suriye ve Irakta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış, Cilt XI Ayrı Bası, İstanbul: *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 509-523.
- Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri – Boy Teşkilatı- Destanları*, 2. Basım, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sümer, F. (1994). Yörükler, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 85, Ocak, 7-14.
- Şenel, A. (1995). *İlkel Topluluktan Uygur Topluma*. 4. Basım, Ankara: Bilim ve Sanat.
- Tönnies, F. (2001). *Community and Civil Society*, Jose Harris (Edited) Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Turhan, M. (1958). Teknik Değişmelerin Sosyal Tesirleri. *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*. (Cilt 2), 1-10.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*, MEB Yayınları Yayın No:9, Sözlük Serisi: 1, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji Yazıları*. Taha Parla (Çev.). 6. Baskı, İstanbul: İletişim.
- Yalman (Yalkın), A. R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları*, (Cilt II). Sabahattin Emir (Haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı.

https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_74e.pdf (Erişim: 17.05.2018).